

Glas

Slovenske kulturne akcije

LETO XXI, 9-10

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

September - Oktober 1974

z našo pesmijo po domovini - V. umetniškega večera prvi del

ČETUDI je bil po kroniki 20. rojstni dan ustanovitve Slovenske kulturne akcije že 20. februarja letos, so slavlja tega pomembnega jubileja postavljena v sredo in za konec kulturne sezone na južni polobli, ki se pne od aprila do konca novembra. Februar je sredi poletne vročine, sredi počitnic. Letošnje slovesno zunanje slavlje 20-letnice SKA pa je bilo zamišljeno kot V. UMETNIŠKI VEČER, ki naj našo ustanovo pokaže širšemu zdonskemu občinstvu v njenem ustvarjalnem delu na vseh področjih: v knjigi in pisani besedi, v podobi in liku, v razpravi in eseju, v muziki in v gledališču. Umetniški večeri, s katerimi se Slovenska kulturna akcija vsakih pet let še posebej predstavi slovenski zdonski srenji, so spričevalo njene plodnosti, živosti, ustvarjalnega zagona; izraz njene nesporne prisotnosti v slovenskem kulturnem prostoru, ki je danes razpet čez vse kontinente in obseže ves svet; potrdilo vere v neusahljivost umetniškega in znanstvenega prizadevanja, le prevečkrat v več kot trdih okolišninah, zdomstvu tako lastnih; umetniški večeri so hkrati dokaz ljubezni slovenskega zdonskega ustvarjalca do kulturne

SLOVENSKI PEVSKI ZBOR IZ MENDOZE IN PEVOVODJA

prvi, glasbeni del V. umetniškega večera s celovečernim pevskim nastopom, ki ga je pripravil SLOVENSKI PEVSKI ZBOR iz Mendoze, je slovenska glasbena ustvarjalnost v zdomstvu, kolikor se veže v okvir Slovenske kulturne akcije po njenih rednih ustvarjalnih članih, našla svoj prvi jubilejni odmev. Z izvirno gledališko stvaritvijo HREPENENJE bo 9. novembra 1974 kot drugi del letošnjega umetniškega večera izkazala Kulturna akcija, da zna tudi v gledališčenu ubirati korak s časom v ohranjanju in zlahtnjenju slovenske odrske besede in umetnosti. Decembra bo kot sklepno slavlje pripravila za tretji del umetniškega večera likovno razstavo najboljših in najvidnejših predstavnikov slovenske likovne umetnosti v zdomstvu.

SLOVENSKI PEVSKI ZBOR v Mendozi, ki letos slavi 25 let, kar ga je bil brž po naselitvi večje skupine povojnih slovenskih zdomcev pod Andi v Mendozi ustanovil profesor

ENO SI ZAPOJMO...

bogatije slovenskega izročila, izkaz vdanosti in poroštvo zvestobe dednim izročilom; priča žive ustvarjalne ihte sloveskega duha v svobodnem svetu.

Umetniški večeri so bili doslej predstavljeni kot ena sama prireditve, ki je povezala vsakih pet let najboljše dosežke zdonske ustvarjalne dejavnosti v enem samem večeru. Ob 20-letnici Akcije pa je njen V. umetniški večer razdeljen v tri samostojne, a vsebinsko med seboj trdno povezane predstavitve: glasbeno - gledališko - likovno. Leposlovje pa znanstvena razpravljanja so ob 20-letnici Kulturne akcije našla najprimernejšo predstavitev v jubilejnem dvojnem zvezku 1. in 2. številke novega XIV. letnika Meddobja, ki je prav te dni na svitlo vžšlo.

Z NAŠO PESMIJO PO DOMOVINI, kot je bil poimenovan

NIKOLAJ JELOČNIK SE ZAHVALJUJE PROF. BAJUKU IN ZBORU

BOŽIDAR BAJUK, redni ustvarjalni član Slovenske kulturne akcije, je prišel v Buenos Aires na povabilo in prošnjo Glasbenega odseka naše ustanove. Dolge mesece so se mendoške pevke in pevci pod Bajukovo taktirko pripravljali za nastop v Buenos Airesu. S svojim pevskim večerom **Z NAŠO PESMIJO PO DOMOVINI** so v Buenos Airesu v okviru slavlja Slovenske kulturne akcije poželi lavoriko, ki bo ostala sveža.

Lep je bil letošnji zimski 17. avgust v Buenos Airesu. Sobotni dan. Za vso deželo narodni praznik. Za Slovensko kulturno akcijo pa njen „ta veseli dan“ – praznik njenega dvajsetletnega jubileja, njen slovesni rojstni dan.

Slovenska kulturna akcija je mendoške goste počastila s prijateljskim sprejemom na praznik 15. avgusta popoldne. Velja zapisati, da so si naši Mendoščani najeli poseben avtobus za vožnjo v več kot 1000 kilometrov oddaljeni Buenos Aires: vse potne stroške so plačali iz lastnega žepa: s prodajo nagradnih srečk so si nabrali potrebni znesek, da so Kulturni akciji odvzeli finančno breme, ki bi ga prav res ne zmogla. V tem in drugem vsem jim velja še posebna hvala in priznanje! Brž po prihodu v Slovensko hišo je gostom za praznični dan Velikega šmarna maševal msgr. Anton Orehar, ki je rojake-pevce iz Mendoze izpred oltarja pozdravil. Pri maši je zbor prvič pel v tej dokaj akustično ubrani novi slovenski votivni cerkvi Marije Pomagaj. Prav tu so se mendoški gostje tudi že seznanili z vidnimi dosežki ustvarjalcev likovnikov Slovenske kulturne akcije, saj je ves kompleks Slovenske hiše s cerkvijo vred delo rednih ustvarjalnih članov Kulturne akcije, arhitektov Marjana Eiletza in Jureta Vombergarja, pa likovnikov akad. slikarke Bare Remec in rezbarja Ivana Bukovca. Po maši so gostje izpod Andov preživeli prijeten večer ob pogrnjeni mizi, kjer so se srečali tudi s tukajšnjimi kulturnimi delavci in ustvarjalci, s prijatelji, sorodniki in znanci. Dvakratno nočišče v Buenos Airesu so si Mendoščani sami oskrbeli zvečine pri sorodnikih in prijateljih.

Za petek 16. avgusta je bil na sporedu ogled Buenos Airesa in okolice, predvsem pa obisk v Teatro Colón. Na obed jih je v Baragovo misijonišče v Slovenski vasi pri Buenos Airesu povabil ustanovni član Kulturne akcije in njen odbornik g. Lado Lenček CM, superior slovenskih lazaristov v Argentini. V Baragovem misijonišču so lanuški gostje spet ujeli stik s stvaritvami likovnikov v Kulturni akciji: misijonišče in notranja ureditev cerkve Marije Kraljice je

17. avgust je bil namenjen slovesni zahvalni maši ob 20-letnici Kulturne akcije; po maši pa javnemu pevskemu nastopu mendoških pevcev. Slovenska zdomska skupnost v Buenos Airesu in okolici je bila k slavlju povabljena s posebnimi povabili, po slovenskih tednikih, pa s prikupnimi lepaki po slovenskih društvenih domovih, ki jih je posebej za to priložnost izdelal arh. Jure Vombergar. Obisk rojakov iz Mendoze so pozdravili tudi v tedenski slovenski radijski oddaji. Tako se je povabilo k slavlju v Slovensko hišo, naj k maši, naj k pevskemu večeru odzvalo slovensko zdomstvo v polno. Malokdaj se Slovenska hiša tako napolni, kot se je napolnila ob obisku Mendoščanov.

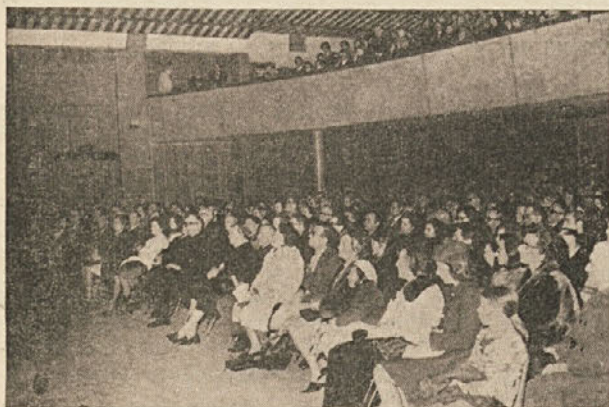
V zahvalo za dvajset let plodnega dela Slovenske kulturne akcije, ki ga kljub nemajhnim težavam in včasih naravnost presenetljivim osebnim žrtvam spremlja velik in izreden božji blagoslov, je maševal msgr. Anton Orehar, delegat slovenskih dušnih pastirjev v Argentini in redni član Slovenske kulturne akcije v njenem Teološkem odseku. Somaševala sta redna člana Kulturne akcije, superior Lado Lenček CM in rektor Misijonskega zavoda pisatelj, esejist in pesnik Franc Sodja CM. Mendoški pevci so se s pevo-vodjem prof. Božidarjem Bajukom tokrat prvič predstavili širšemu slovenskemu občinstvu v Buenos Airesu. Presenetljivo zavzeto in liturgično ubrano so izvajali slovensko mašo tržaškega skladatelja Ubalda Vrabca, naravnano že na novi mašni obred: slovesna zahvalna maša je s petjem mendoškega zbora dobila svojski, res umetniški poudarek in čar. Poseben prizvok je dalo liturgiji božje besede branje obeh beril: brala sta jih predsednik Kulturne akcije dr. Tine Debeljak in njen podpredsednik arh. Marjan Eiletz. Sredi polne cerkve pa je med verniki vodil mašni obred predsednik mendoškega Društva Slovencev g. Stane Grebenc. Ofer-torijske darj so k oltarju zanesle g. Pavči arh. Eiletzeva s hčerko in gđc. Grebenčeva. Po evangeliju, ki ga je slovesno pel superior Lado Lenček, je v globoko dognanem, kremenitem, posebej za praznik Kulturne akcije pripravljene-m govoru spregovoril srenji msgr. Orehar. V govoru, ki bo v celoti objavljen v prihodnjem Glasu in v 3. zvezku Med-dobja, je posebej poudaril važnost prisotnosti Slovenske kulturne akcije v slovenskem zdomstvu; njen pomen, njene vzvišene naloge, njeno zares zgodovinsko poslanstvo; opo-zoril je na odgovornost slovenskega kulturnega ustvarjalca – umetnika in znanstvenika, ki jo imata do svojega naroda, do človeštva, do sveta, še posebej pa do slovenskega zdom-stva, saj sta viden izraz in zrcalo njegovega življenja in mišljenja; a ne manj na odgovornost slovenskega zdomstva do svojih kulturnih ustvarjalcev, ki vse dajo in vse žrtvu-jejo, da ohranjajo in plemenitijo slovensko misel, sloven-skega duha in slovensko duhovno ustvarjalnost – v svobodi. Za sklep je msgr. Orehar javno čestital Slovenski kulturni akciji in njenim ustvarjalcem ob pomembnem jubileju pro-seč njim in ustanovi obilje božjega blagoslova in pomoči.

Oder v veliki dvorani Slovenske hiše je režiser Nikolaj Jeločnik s pomočjo igralca Lojzeta Rezlja in tehnika Francja Osojnika posebej pripravil za nastop. S težkimi žoltimi zavesami za stopniščem, ki je bilo rdeče pregrnje-no, je dosegel pravni akustični odjek v sicer kaj neaku-stičnem avditoriju. Oder je osvetlil z reflektorji, kar je pozneje nastop mendoškega zbora posebej povzdignilo. Dvo-rana je bila ob pevskem nastopu po zahvalni maši ob deve-tih zvečer v polno zasedena. Prvi del letošnjega V. umet-niškega večera – nastop mendoškega zbora – se je začel ob polni udeležbi povabljenih gostov in rojakov. Kulturna akcija – velja zapisati – vseh dvajset let ni bila deležna takšnega obiska pri svojih javnih prireditvah: zasluga gre Božidarju Bajuku in njegovim pevcem!

Na oder je stopil predsednik Slovenske kulturne akcije, dr. Tine Debeljak, ki je pozdravil povabljene goste, potem pa takole predstavil mendoške pevce:

Ta večer je prvi nastop Slovenske kulturne akcije v proslavo njene dvajsetletnice. Pravkar smo opravi-li zahvalno in prošnjo mašo, da bi Kulturna akcija vztrajala v kulturnem dviganju slovenstva v zdom-stvu. Prizadevanje Slovenske kulturne akcije je bilo ves čas v vseh odsekih: nadaljevanje slovenstva v zdomstvu; pritegnitev tudi mladih, da v povezavi s tradicijo nadaljuje na modernih osnovah s svojim kulturnim poslanstvom.

Danes pa je tudi 25-letnica Slovenskega pevskega zbora v Mendozi. Veseli smo in se zborovodji, ki je naš ustvarjalni član, zahvaljujemo, da se je odzval povabilu in prišel s svojim zborom. Veseli smo, da smo s tem lahko dali tudi možnost, da pred širšo javnostjo skupno proslavimo ta srebrni jubilej.

ROJAKI V BUENOS AIRESU POSLUŠAJO MENDOŠKE PEVCE

delo njenih rednih članov arhitektov Vombergarja in Eiletza, risbe križnega pota v cerkvi so stvaritev akad. kiparja Franceta Goršeta, Marijina soha v glavnem oltarju in poprsje škofa I. Friderika Baraga v Misijonskem zavodu pa delo akad. kiparja Franceta Ahčina. Po pogostitvi in ogledu cerkve in misijonišča, kjer so bili mendoški gostje deležni več kot velike pozornosti vseh štirih slovenskih lazaristov, so se odpeljali v Buenos Aires, kjer jim je v bežnem razgledu vodja glasbenega odseka pokazal stari del Buenos Airesa, najpomembnejša središča in spomenike argentinske prestolnice, vladno palačo, starodavni kabildo in parlament. V Teatro Colón, ki je za njujorškim Metro-politanom največje operno gledališče na svetu, je gledališka uprava našim gostom dodelila posebno vodstvo in dovolila nadroben ogled tega gledališkega kolosa: dvorane, odra, vseh naprav, muzeja, garderobe, kulisarne, monumentalnih salonov in sprejemnic v zgradbi. Upamo in želimo, da so mendoški prijatelji z obiska v Colónu odnesli neizbrisen vtis. Večerja, s katero je SKA počastila Mendoščane po njihovi pevski generalki na odru Slovenske hiše, je še bolj povezala iskreno prijateljstvo.

Mendoški zbor je malo znan med nami. Le dvakrat smo ga imeli doslej priložnost slišati. Vse bolj znan in spoštovan je v mendoškem, tako v slovenskem kot še vse bolj v argentinskem okolju. Ustanovil je ta zbor današnji njegov dirigent prof. Božidar Bajuk. Kasneje ga je njegov oče ravnatelj Marko Bajuk po svojem prihodu v Mendozo dvignil na veliko, resnično kvalitetno stopnjo pevskega izvajalnega zbora. Ob 150-letnici argentinske neodvisnosti je ravnatelj Marko Bajuk z njim pripravil doslej največji in najimpozantnejši slovenski pevski nastop v Argentini, ko je pelo 200 slovenskih pevcev iz vseh naših zborov pod njegovim vodstvom.

Poslej tega še nismo dosegli ne presegle in ne vemo, kdaj bomo spet dočakali, da bodo vsi naši pevski zbori skupno nastopili v našem Buenos Airesu. Ravnatelj Marko Bajuk je že svoj čas še v domovini organiziral naše pevske zборе v edinstvenem nastopu, ko je pelo nad 2000 pevcev v Ljubljani.

Danes naš pevski zbor iz Mendoze ni velik. Tudi bi ne bilo to mogoče ob tako maloštevilni skupini, kot je slovenska v Mendozi. Toda priča nam je velikega truda in uspeha, pa smisla za glasbeno umetnost. Poudarek hoče dajati na pevsko kulturno izvedbo in na smiselno vsebino svojega dela.

Tako nam današnji njegov program hoče predstaviti domovinsko ljubezen. S pesmijo hoče pokazati vse naše kraje, predvsem z narodno pesmijo, ki jo je pokojni ravnatelj Marko Bajuk tako spoštoval.

Poudariti moram neko posebnost tega današnjega sporeda: v sredino tega popotovanja po Sloveniji v pesmi je postavil dirigent Gosposvetsko hvalnico, ki so jo pred tisoč leti peli naši predniki ob izvolitvi svojega kneza. Osnutek besedila je rekonstruiral prof. Ivan Grafenauer, glasbeno obliko pa mu je dal skladatelj Jože Osana. Danes bo ta pesem prvič zapeta pred buenosaireškim občinstvom. A naj bi se razširila na splošno med nami. Kajti kje je lepša himna za nas v zdomstvu in doma, kot da se zahvalimo in prosimo za naše oblastnike po naši volji in po naši želji, kot pravi pesem „za kneza po naši volji in po naši želji“? Predvsem mi, ki živimo v

svobodi, hočemo in moramo moliti za svobodo tukaj in za svobodo doma. Ta vsebinska plat današnjega programa je potrebna posebnega poudarka.

Pa še ena misel: Mendoški zbor je danes mlad. Od prvega njegovega početka so samo še trije člani. Ostali so mladi, skoro vsi že rojeni v zdomstvu, v Sloveniji v zdomstvu, in jim je vrojena slovenska beseda – slovenska pesem. In to je velik pomen tega mladega zbora, v katerem bo zvenela še dolgo slovenska pesem. To je naša bodočnost.

Ravnatelj Marko Bajuk je pred smrtjo napisal v zadnjem članku: Še bom peli! Jaz pa ponavljam: Še bomo slovensko peli v Argentini!

Današnji nastop naj bi bil korak k naši želji, da bi se zopet kdaj povezali vsi slovenski pevski zbori v Argentini ter bi morda po zgledu ravnatelja Marka Bajuka nastopili zopet vsi skupaj v tej naši lastni slovenski dvorani ter s tem podali nov dokaz, da bomo Slovenci v Argentini še slovensko peli, dokler bo živel tod slovenski rod!

Po besedi predsednika dr. Debeljaka (gornji zapis je točen posnetek z magnetofonskega traku) je v imenu mendoških gostov nazdravil Slovenski kulturni akciji za njen jubilej predsednik mendoškega Društva Slovencev g. Stane Grebenc z besedami:

V čast mi je spregovoriti pozdravne besede v imenu Slovencev iz Mendoze za ta veliki praznik Slovenske kulturne akcije, ko slavi 20-letnico svojega rojstva, dvajset let svojega plodovitega dela.

Slovenski pevski zbor iz Mendoze prihaja in stopa pred vas s pesmijo, ki je in naj bi bila vedno izraz naših najplemenitejših čustev. Prinašamo, to kar imamo in nam je najdražje: našo pesem.

Z NAŠO PESMIJO PO DOMOVINI bo naš zbor izrekel Slovenski kulturni akciji in vsem Slovincem v Buenos Airesu najpristrčnejše čestitke. Naj bo ta nastop skromna zahvala ustvarjalcem slovenske kulture za njihova dolgoletna prizadevanja in obenem skromna oddolžitev gledališkemu odseku Kulturne akcije za njegovo uspešno gostovanje pred letom dni v Mendozi.

DR. DEBELJAK POZDRAVLJA

superior LADO LENČEK, msgr. OREHAR
in rektor FRANC SODJA SOMAŠUJEJO

MSGR. OREHAR PRIDIGUJE MED MAŠO

Želimo, da bi Kulturna akcija tudi v bodoče uspešno opravljala svoje poslanstvo, ki je: ustvarjati, ohranjati in širiti kulturne dobrine. Zelo bomo veseli, če bomo v bodoče še bolj pogosto imeli možnost prejemati iz bogatih zakladnic ustvarjalcev tudi rojaki v notranjosti države. Naj bo to medsebojno sodelovanje in bogatenje na kulturnem polju obrambni zid za naše slovenstvo v tujini.

Končam ta pozdrav z besedami našega pevovodje, ki jih je napisal za Glas Kulturne akcije:

Edina želja, ki jo imamo, je, da bi naši bratje in sestre v Buenos Airesu sprejeli naše pesmi s tolikšno ljubeznijo, s kolikršno so se naši pevci pripravili nanj: z ljubeznijo do slovenske domovine in do njene predragocenega zaklada – slovenske pesmi.

Po obeh nagovorih, ki so ju poslušalci sprejeli z vidnim odobravanjem, so začeli prihajati na oder mendoški pevci: v stiliziranih krojih slovenske narodne noše. Že samo njihova vidna prisotnost je dala duška spontanemu in živemu aplavzu občinstva. Ko pa je za zborom prišel na oder še pevovodja prof. Božidar Bajuk, se ploskanje dolgo ni poglelo.

Svoj pevski nastop, ki je poslušalce s pesmijo popeljal v slovensko domovino pošir in počez, v njeno veselje in njene solze, v sončne in oblačne ure, v mladostni vrisk in grenko ihtenje, vse pa požlahtnjeno z vedrim nasmeškom, ki ga zmore le pesem na pevčevih ustnih in v pevčevih očeh, je zbor začel z geslom *Še bomo peli*, na melodijo Draga Marjana Šijanca, rednega člana Kulturne akcije. Ta pevski vzklík, prežet z vero v neusahljivost slovenske živosti, je vžgal pri poslušalcih buren aplavz, kot tudi poslej vsaka posamična pesem, ki jo je zbor predstavil. Spored nastopa, ki je bil izredno premišljeno in vsebinsko globoko sestavljen, izbran in premerjen – tu je pevovodja izkazal odlike svojega poznanja slovenske vokalne glasbe in hkrati upošteval zmogljivost svojega zbora – se je odvijal brez odmora. Izpolnile so ga tele narodne, ponarodele in ljudske, pa nekatere umetne pesmi v narodnem tonu:

Hišica očetova (p. Angelik Hribar); V tujini (A. Gröbming); Oj pogledite ptičke (J. Klemenčič); Planinska (A. Foerster); Pozdrav Gorenjski (narodna, priredba M. Bajuka); Marija Pomagaj (Stanko Premrl); Slavec (narodna iz Tržiča, v priredbi M. Bajuka); V Korotan (Stanko Premrl); Rož, Podjuna, Zila (P. Kernjak); Oj ti norčava glava (koroška, v priredbi P. Kernjaka); Gosposvetska hvalnica (Jože Osana); Teče mi vodica (prekmurska, v priredbi Franca Kimovca); Marko skače (prekmurska v priredbi Franca Kimovca); Cveče mi polje pokrilo (belokranjska v priredbi Matije Tomca); Srce je žalostno (belokranjska iz Drašič, v priredbi M. Bajuka); Eno si zapojmo (belokranjska, v priredbi M. Bajuka); Ciganski otrok (iz šentvida pri Stični, v priredbi M. Bajuka); Dolenjska (po B. Potočniku D. M. Šijanec); Od Ribn'ce do Rakitn'ce (narodna, v priredbi Matije Tomca); Ogljar (notranjska, v priredbi M. Bajuka); Teku sem dol po dolin (narodna iz Tomaja, v priredbi V. Šonca); Ženska mi v goste gre (narodna iz Idrije, v priredbi Zorka Prelovca); Misli na me (narodna, v priredbi M. Bajuka); Himna svobodnih Slovencev (Stanko Premrl). Kot pridevek temu sporedu je zbor ob sklepu zapel še Prešernovo Zdravico (S. Premrl) in Foersterjevo Pevec.

Posebnost in prikupnost pevskega nastopa je bila tudi

svojsko, romantično lirčno ubrana kratka recitatorna napoved pred vsako pesmijo, ki jo je s presenetljivo dognanostjo vredne recitatorke predstavila gđc. Grintalova.

Poslušalci so dokaj razsežnemu, a ne utrujajočemu nastopu sledili s tisto iskreno, neprisiljeno zamaknjenostjo in predanostjo, kot jih redko ujameš med nami. Pomogel je k temu izredno discipliniran zborov nastop, umirjenost v prednašanju, brez hlastanja za poceni učinki, čez vse drugo pa homogena, komorna nastavnost, ki ne dopušča zvezdnitva, marveč enakšno podrejenost in sourejenost pevca pevcu, vseh pa dirigentu, ki je duša in naglavni živec nastopa. Prof. Bajuk in njegov zbor sta to zahtevnost opravičila in nam dala večer resničnega umetniškega užitka, vrednega prizadevanj in k profesionalnosti težečih stremeljenj vsega ustvarjanja v Kulturni akciji.

Večer je popestril tudi prikupen koncertni list, ki ga je bil na prošnjo Glasbenega odseka zamislil arh. Božidar Bajuk, dirigentov sin, velik in zavzet prijatelj Kulturne akcije že dolga leta. V tridelno razporeditev je vnesel na vidno mesto stiliziran narodni ornament za žensko bluzo, ki ga je bil še v taboriščnih letih na Koroškem zarisal ing. Marko Bajuk, arhitektov stric. V listu je ob sporedu nastopa tudi zapis zborove zgodovine, imena vseh sedanjih članic in članov zbora, na naslovni strani pa omemba, da je pevski večer v počastitev 20-letnice Slovenske kulturne akcije.

Zbor in pevovodja so po nastopu, ki ga je sklenilo dolgotrajno in nenehno ploskanje, počastili s šopki Slovenski pevski zbor Gallus iz Buenos Airesa; slovenski cerkveni zbor iz Ramos Mejía, pa bivši mendoški pevci, ki zdaj žive v Buenos Airesu. V imenu Slovenske kulturne akcije pa se je pevkam, pevcem in pevovodji prof. Božidarju Bajuku, svojemu nekdanjemu profesorju grščine in latinščine zahvalil vodja Glasbenega odseka Nikolaj Jeločnik, ki mu je s kito gladiol za priznanje in spomin kot rednemu članu Slovenske kulturne akcije in ustanovitelju mendoškega zbora izročil posebej zanj izbrani akvarel akad. slikarke Bare Remec, dar Kulturne akcije.

Po nastopu so se pevci in pevke z zborovodjem pozdravili s prijatelji in znanci, posneli lepo vrsto fotografij, a ker je bil čas preskopo odmerjen in pot v Mendoza dolga – odpotovali so skoraj po polnoči – je bilo srečanje z ljubimi obrazi na vso škodo kratko. Ni krivda vodje glasbenega odseka in njegovih sodelavcev, ki so imeli na ramah vse priprave mendoškega bivanja v Buenos Airesu; kriv je edinole trdo odmerjeni čas! (Sicer pa: štirinajst let so mendoški pevci čakali, da jih kdo povabi v Buenos Airesu; je kriva Slovenska kulturna akcija – njen Glasbeni odsek, če je to nehoteno krivico skušal popraviti?) Po prijateljski večerji, kjer priložnostni govorniki niso skoparili s hvalo in priznanji, pa z modrimi nauki, posebej mladini, so se mendoški pevci poslovili. Vodja glasbenega odseka jih je spremil do mestne meje: poslavljali so se z obljubo, da si prijateljsko stisnejo desnico, ko bo Gledališki odsek sredi novembra letos v Mendoza ponovil drugi del V. umetniškega večera.

Nastop mendoškega pevskega zbora je za Slovence v Buenos Airesu dogodek. Slovenska kulturna akcija je dostojno in na umetniški ravni začela slavje svoje 20-letnice s prvim, glasbenim delom letošnjega V. umetniškega večera.

Pevovodji prof. Božidarju Bajuku, njegovim zvestim in za vse lepo in žlahtno vnetim pevkam in pevcem pa:

HVALA, PRIJATELJI!

zahvala mendoškega zbora

Po vrnitvi v Mendoza z odlično uspelega pevskega nastopa v Buenos Airesu je vodstvo Slovenskega pevskega zbora v Mendoza naslovlilo na predsednika Slovenske kulturne akcije dr. Tineta Debeljaka tole pismo:

Z velikim zadoščenjem in zavestjo resne odgovornosti je Slovenski pevski zbor v Mendoza sprejel povabilo Slovenske kulturne akcije, da prične vrsto prireditiv v proslavo njene 20-letnice s svojim pevskim nastopom pred rojaki v Buenos Airesu.

Kolikor je naše sodelovanje pri slovesni maši in s pevskim večerom v soboto 17. avgusta 1974 dejansko prispevalo k počastitvi tega jubileja pred slovensko javnostjo, nam je to dejstvo vsem pevcem in zborovodji samo v veselo zavest izpolnjene naloge.

Potrebnost pa se nam zdi, da Slovenski kulturni akciji izrazimo pristrčno zahvalo za njeno izkazano zaupanje našemu pevskega zboru: g. predsedniku dr. Tinetu Debeljaku za uvodne besede pred našim nastopom; odboru Slovenske kulturne akcije za izraze čestitk na odru zborovodji in pevcem, ter vodji glasbenega odseka g. Nikolaju Jeločniku in vsem njegovim sodelavcem za vse odgovorno delo, ki so ga prevzeli na svoje rame, da je naš obisk in nastop organizatorično in tehnično tako brezhibno potekel.

Z iskrenimi pevskega pozdravi!

Božidar Bajuk, zborovodja, z vsemi člani pevskega zbora.

v Mendoza, 25. avgusta 1974.

Na prošnjo urednika Glasa je eden slovenskih glasbenikov, ki je bil navzoč na pevskem nastopu mendoškega zbora 17. avgusta letos v Buenos Airesu, napisal tole tehtno kritično poročilo:

Ob proslavi 20-letnice Slovenske kulturne akcije je nastopil v Slovenski hiši Slovenski pevski zbor iz Mendoze. Pod vodstvom zborovodje prof. Božidarja Bajuka se je predstavil kot homogeno komorno glasbeno telo z dokajšnjo vokalno oblikovno zmogljivostjo, kar je v veliki meri zasluga tenkoslušnega umetniškega vodje. Čeprav je zbor maloštevilčen, je vendar zmogel posredovati slovenske narodne in ponarodele pesmi, ki sicer po tehnični strani niso bile prezahtevne, potrebujejo pa vendarle lepe glasove, odličen posluš in smisel za tipiko prednašanja ljudske pesmi. Z občudovanja vredno glasbeno disciplino je zbor pokazal vse te vrline, ki jim je pridil še čustveno toplino, kar je požlahtnilo izvedbo. Zlasti je bila na višini glasbena interpretacija, ki se je uveljavila s čistimi pianissimi, dočim je v fortissimih – iz razumljivega razloga številčne

šibkosti – izostala polnozvočnost, ki bi doprinesla k še bolj dinamičnemu kontrastiranju. Z umirjeno ubranostjo glasov in s prefinjeno tenkočutnostjo je zbor dosegal resnično komorno sozvočje. Sem in tam je bilo sicer začutiti ritmično nesoglasje posameznih pevcev, ki pa je bilo res komaj zaznavno.

Spored pevskega večera narodnih in ljudskih pesmi, ki so ga Mendoščani naslovili „Z našo pesmijo po domovini“, je bil smiselno pestro izbran; vendar bi si za kdaj drugič želeli, da mendoški pevci uvrste v svoj program tudi nekaj modernejših slovenskih skladb ali sodobnejših priredb narodnih pesmi, kar bi gotovo prispevalo k še večji mikavnosti takšnega nastopa.

Prikupnemu Slovenskemu pevskemu zboru iz Mendoze in njegovemu nesebičnemu in zaslužnemu vodji prof. Božidarju Bajuku veljaj priručna zahvala za lep umetniški večer, ki bo ostal še dolgo v spominu.

Z. V.

koncert

BILA JE nekoliko hladna avgustova sobota; sivobeke zidove mesta je včasih osvetlilo prijetno sonce. Reka je odsevala srebrnkasto barvitost neba, ki se je dvignilo visoko nad prosojno realnost pokrajine. SKA je v tem zdamskem svetu praznovala obletnico svojega življenja q. e. svojega dela. In to avgustovo soboto je zbor pevcev iz Mendoze (andsko zdomstvo) pod vodstvom pevovodje B. Bajuka pripravil večer, ki naj bi bil izraz slovenske zdamske ustvarjalnosti, obenem počastitev SKA, jubilej družine, etc. Dvajset let SKA v zdomstvu je inačica Lepe Vide.

Jože je spravil v veliko aktovko knjigo N. S. „Le Planétarium“ in se napotil proti bregu reke. Podoba tega sveta je bila tu še najbolj zdamska: preprosta razsežnost, ravna črta vode, razjedeno kamenje, pesek, nato obrečno zelenje in skrivljeni temni bori. Valovi so se mirno izgubljali v rumenosivem pesku. Jože je sedel na kamnito klop – sobota je bila njegova; navadno je začel s prevajanjem, poleg omenjene knjige je nosil s seboj še „Problemas de la novela contemporánea“ in vse to delo mu je bilo „naloženo“, se pravi hoc sensu mora delati zaradi zdamske smotnosti življenja. Pomislil je na ustvarjalce – v tem se rešujejo, da ustvarjajo, v tem iščejo smisel svojemu stanju.

Čez čas se je spomnil na SKA in na koncert. Predstavljal si je časopisno poročilo: koncert je pomenil posrečen poseg v tradicijo naše narodne pesmi... to je v veliki meri omogočilo, da je zbor obdržal pristno in čustveno razmerje s poslušalci, s pesmijo je oblikoval tisto stvarnost, ki nam je najbližja: otožno in veselo ljubezensko, domovinsko.

Ob vsem tem je skušal J. premisliti, kaj je umetniško in ustvarjalno delo. Ura je tekla počasi; pot sta mu prekrizala fant in dekle, on je nekaj zapisal v vlažni pesek, dekle se je sklonila in dodala eno ali dve besedi, nato sta odšla.

Jože je sklepal: ker je lepo tisto, kar nam obenem s čutno in duhovno besedo govori o naravi, o človeku in njegovih delih, gre umetniško ustvarjanje v dve smeri – v eno smer je bližanje naravi in svetu, v drugo je odstiranje tistih strani biti, ki vodijo k spoznanju in modrosti. Zdamsko ustvarjanje vodi še v tretjo razsežnost – v domovinsko.

Proti poldnevu se je nebo zjasnilo, reka se je umaknila daleč nazaj in sonce se je vidno povečalo. Dan je mineval lahko v tem metafizično bleščavem svetu. Aerius je bil miren, sivo zidovje je počasi potemnevalo in se zabrisovalo v megli in dimu.

Na večer se je odpravil Jože na ramón falkón, kjer so se na velikem vrtu že zbrali Mendoščani. Dreve se je izpostavljalo kopam oblakov – edini znak zimskega časa. SKA se je pokazala na velikem oknu, nato je prišla ven. Prepelana u to shpansko deshelo. Jože se je približal. Popolnoma se je že stemnilo, a kljub temu je videl zunaj na vrtu in nato v veliki dvorani, da se je zbralo mnogo ljudi; stara imena, znani obrazi – morda sta manjkala dva ali trije. J. jih je opazoval: eden je nosil s seboj debele bukve, v katere je nenehno nekaj zapisoval – starejši gospod, neko-

liko nervozen, ki se ga je Jože dobro spominjal. Tam je srečal prijatelja Žana, medtem ko Ž. ni prišel. Rado je sedel v prvi vrsti, pravtako Toma. Prišel je tudi Čire, a je ostal čisto zadaj. Prijatelji iz zgornjega in spodnjega sveta – toliko jih je bilo.

Mendoščane je predstavil literat Tone in v glavnem hotel povedati, da zbor potrjuje sebe in SKA in da osmišlja vso zdamsko skupnost. Zavladala je tišina, nato so se mili glasovi neke pesmi razlili po dvorani, petje je spremljala rahla otožnost. Jože je med pesmijo premišljal, kaj je glasbeni slog – mirno se mu je pletla misel: izstopata dva slogovna izraza, stvaren in oseben... Ljudje so ploskali, sledila je nova pesem. Poleg Jožeta je sedel filozof B.; verjetno se mu je milo storilo in je na glas zavzdihnil. Do tu je šlo vse v redu. Pri tisti pesmi Srce je žalostno pa se je nenadoma J. zgodilo nekaj, kar bi težko preveril in za kar ne bi mogel ločiti lastnega vživljanja od pevovodjeve zmožnosti ustvarjanja nekih psihoefektov poleg navadnih estetskih. Najprej je izginil filozof, se pravi ni izginil, ampak J. ga ni več prepoznal in kmalu tudi ne več videl. Izkazalo se je, da se stvar ni godila v tem mestu, ampak v majhni vasici blizu Metlike, pod Gorjanci – v Draščih. To pa verjetno zato, ker je bil Marko Bajuk, pevovodjev oče, ki je umrl pred nekaj leti, iz tiste belokranjske vasi. Zares, med petjem in ploskanjem in ko je filozof B. vzdihnil in se presedel, se je Jože znašel sredi draščkih fantov in deklet, ki so peli in plesali belokranjsko kolo na nekoliko položnem vrtu, posajenem s starimi jablanami in hruškami.

Vse je bilo čisto naravno. Na tistem vrtu je bilo dosti ljudi. J. se je zdelo, da je mnoge spoznal. Med njimi so biti tisti, ki so pred leti odšli po svojih poteh navkreber in se potem izgubili. Dekleta in fantje so se zganili: pesem je bila zdaj otožna in žalostna, zdaj spet razigrano vesela. SKA je bila tam. Pevci in plesalci so se prišli za roke in v počasnem ritmu vrteč se zapeli:

Aj, zelena je vsa gora, zelena je!
Notri raste trava, diteljina,
žela jo je spremlada djevojka
zlatim srpom, bijelimi rokami, zlatim srpom!
Aj, nesla jo je svojga brata konjem –
jejte, pijte mojga brata konji,
jutri boste daleč putovali,
čez te gore, gore so visoke,
čez te vode, vode so gliboke...

Nato se je kolo naglo zavrtelo in v razigranem plesu so pevci zapeli staro pesem, memo. SKA:

Al je kaj trden ta vaš must?

Vprašanjem so sledili odgovori:

Aj, trden, trden kakor kust!
Al nas pustite trikrat skuz?
Le pejte, pejte trikrat skuz!
Al kaj za sabo vodite?

Mi ta dekleta vodimo,
ki beile gvante nosijo!
Le pejte, pejte trikrat skuz –
zdignite gor visok roké!

pajčevinasto zamrežene ceste, širna ravnina s suhimi travniki in prašnimi potmi, in reka, ki s svojo srebrnkasto sivo barvo ustvarja kljub vsemu neko poezijo.

france papež

Pisec gornje fantazije je belokranjski rojak pok. ravnatelja Marka Bajuka in Drašice dobro pozna. — op. Glasa

PRVI ZOR se je že svetlikal na nebu, ko se je Jože vrnil in se znašel na poti proti reki. Pevci in obiskovalci so se že davno razšli. Vedel je: zadnja realnost je vselej zdomstvo — mesto s svojimi zidovi, ki jih obseva veliko sonce,

voščila

V letošnji julijski številki revije KATOLIŠKI MISIJONI, ki izhaja v Buenos Airesu — lani je revija praznovala svojo 50-letnico! — je pod zaglavjem Misijonski opazovalec zapisano tole voščilo Kulturni akciji ob njenem jubileju:

Slovenska kulturna akcija letos slavi svojod vajsetletnico. Misijonska akcija slovenskim kulturnikom po svetu, ki jih ta naša najvišja kulturna ustanova združuje, dolguje veliko hvaležnost za najraznovrstnejše umetniško sodelovanje pri osvetljevanju in približevanju misijonske ideje in stvarnosti slovenskemu božjemu ljudstvu. Bog blagoslavljalj še naprej slovenska kulturna prizadevanja v velikem svetu.

Tržaško-goriški tednik NOVI LIST se je med redkimi slovenskimi publikacijami tudi spomnil 20-letnice ustanovitve Slovenske kulturne akcije. V 997. številki, 18. julija letos, je tednik pod naslovom Dvajsetletnica Slovenske kulturne akcije pod stalnim zaglavjem Iz kulturnega življenja objavil dvostolpni članek o rojstvu in delu naše ustanove. Med drugim kronist poroča tudi:

„Ob svoji dvajsetletnici je (SKA) naslovila na vso slovensko javnost poziv, naj se je spomni z jubilejnim mecenskim denarnim darom, da bo lahko tudi zanaprej opravljala svoje kulturne naloge in ohranjela jezik, kulturo ter narodno zavest Slovencev v tujini. Akcija izdaja revijo Meddobje, ki izide v štirih zvezkih na leto, po več knjig na leto, prireja kulturne večere s predavanji in diskusijami, gledališke predstave (njen gledališki odsek je uprizoril nedavno „Pilatovo ženo“ Alojza Rebule v Jeločnikovi režiji), razstave in drugo. Mesečno izhaja kulturni vestnik Glas Slovenske kulturne akcije. Zadnja junijsko-julijska številka je posvečena prav temu jubileju.“

Kronist nato ponatisne najbolj značilne odlomke iz odličnega Papeževega zapisa „Pred dvajsetimi leti“, ki je bil objavljen v omenjeni dvojni številki Glasa.

Za sklep pa je v Novem listu zapisano:

„Za dvajsetletnico njenega delovanja voščimo tudi tržaški in goriški Slovenci Slovenski kulturni akciji še mnogo plodov in uspehov.“

slovenska kulturna akcija

za svojo 20. obletnico

vabi vse slovenske rojake —

prosi vse svoje prijatelje —

poziva vse svoje redne in podporne člane —

da ji ob njenem življenjskem prazniku naklonijo svoj

jubilejni dar

darovali so:

dirigent DRAGO MARJAN ŠIJANEC, redni član Slovenske kulturne akcije, v Argentini, 1000 pesov
duhovnik N. N., iz Argentine, 5000 pesov
g. N. N., iz Argentine, 3000 pesov
g. PETER MARKEŽ, iz Kanade, 20 dolarjev
duhovnik BORIS KOMAN, iz Argentine, 300 pesov
duhovnik N. N., iz Evrope, 100 dolarjev
VIKTOR TOMINEC, iz ZDA, 20 dolarjev
gdč. RENATA SUŠNIK, iz Argentine, 100 pesov
gospa ŠTEFKA MIKUŽ, iz Argentine, 400 pesov
duhovnik JOŽE FERKULJ, iz ZDA, 100 dolarjev
prof. dr. LOJZE AMBROŽIČ, iz Kanade, 50 dolarjev
akad. kipar. FRANCE GORŠE, redni član SKA, 4 izvirne risbe vredne 4000 šilingov v prodajo za SKA
akad. slikarka BARA REMEC, redna članica SKA, izviren akvarel v vrednosti 600 pesov
prof. dr. ALFONZ ČUK, iz ZDA, redni član Slovenske kulturne akcije, 50 dolarjev
dr. MILAN KOPUŠAR, iz ZDA, 50 dolarjev
pisatelj FRANC JEZA, iz Trsta, 150 pesov
g. EMIL ŽAGAR, iz Francije, 20 dolarjev

VSE DAROVE, ki jim pristavite, da so namenjeni 20-letnici Slovenske kulturne akcije, bomo v Glasu sproti objavljali z imenom darovalca. Naslavlajte jih — po pošti samo s čekom! — le na ime našega blagajnika: Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires, Argentina

hrepenenje

gledališki del
V. umetniškega
večera

NATAŠA SMERSUJEVA in NIKOLAJ JELOČNIK kot NEŽKA in MATIČEK
v A. T. LINHARTA komediji TA VESELI DAN (IV. umetniški večer SKA, aprila 1970 v Buenos Airesu)

Kot drugi del V. umetniškega večera v počastitev 20-letnice Slovenske kulturne akcije bosta NATAŠA SMERSUJEVA in NIKOLAJ JELOČNIK v soboto 9. novembra v Slovenski hiši v Buenos Airesu uprizorila izvirno gledališko stvaritev HREPENENJE, ki je zasnovana kot dramatičen akt v dialogu za igralko in igralca. V skupni zamisli in režiji sta izvajalca oslonila svoj nastop na pet izrezov iz umetnin največjih mojstrov slovenske besede: Antona Tomaža Linharta, Franceta Prešerna, Ivana Cankarja in Ivana Preglja.

Rdeča nit dramatičnega akta, ki ga bosta igralca predstavila v neposrednem stiku z občinstvom, je hrepenenje. Odtod tudi ime predstave. Hrepenenje ustvarjalca-umetnika po čimpolnejšem izrazju in obliki umetniškega navdiha in spočetja; hrepenenje po sprejetju umetniške stvaritve pri občinstvu, ki mu je od vsega početka namenjena – zanj in njemu ustvarja umetnik; hrepenenje po duhovnem in družbenem vzdušju, v katerem umetnik lahko svobodno, brez pritiskov in diktatov od zgoraj ustvarja, kar mu srce da; hrepenenje slednjic po lepoti in po najvišji Lepoti. Ta misel veže vse dejanje kot živa kri, ki slovenskemu umetniku v zdomstvu ne dovoli, da bi ustvarjal v morečem vzdušju vsiljenega, duha ubijajočega marksističnega režima v domovini; zato si je – iz hrepenenja po lastnem ustvarjanju v svobodi, četudi več kot mnogokrat v najtežjih pogojih – poiskal pot v veliki svet, spominjajoč se, včasih z grenkobo, včasih toplo, spet resno, pa spet veselo domovine in vseh, ki so se hote ali nehoté uklonili nasilju duha in človeka. Zdomski ustvarjalec duhovnih vrednot živi iz vere, da bo slovenstvo živelo in obstalo prav po ustvarjalnem naponu umetnika in kulturnika – doma le prevečkrat pritačeno, v svobodi velikega sveta pa očito. Hrepeni – kdo bi mu zameril! – po vstajenju duha v svobodni domovini, ta bližnji umetniški večer prav ob besedah in stvaritvah mojstrov slovenske besede in umetnikov slovenskega duha.

Začne se dramatični akt HREPENENJE s predstavitev obeh igralcev, ki v kratkem, prikupnem kramljanju z gledalci v slogu commedie dell'arte odgrneta nevidno zaveso gledališke čarovnije, svoj gledališki akt pa postavi pod patronat dveh najsilnejših in najbolj pretresljivih likov teatarske umetnosti: blazne Ofelije in trpečega Hamleta. Brž zatem sta že sredi dejanja samega kot Peter in Jacinta iz Cankarjevega Pohujšanja v Dolini šentflorjanski, namenoma na začetek stavljen prizor: Peter-umetnik in Jacinta-umetnost sta razočarana nad paradižem, ki ga je bil z blestečimi fanfarami znanil novi red Dolini šentflorjanski: namesto ljubečega sprejema pri rojčakah, ki jim je bil slo-

venski umetnik vse dal in zanje vse utrpel, najdeta Peter in Jacinta v Dolini šentflorjanski le ponižne hlapce, diktator od zgoraj uklonjene sužnje, zmaterializirano, brezlično in brezdušno množično gmoto, ki nima ne oči, ne posluha, ne sreča več za resnično umetniško stvaritev, prav po poetovem vzliku: „o domovina, kdor te ljubi zdaj, ljubiti mora s črnim gnevom v duši... glej, smešna krinka, opičji obraz, to boginja svobode je pri nas...“ Od daleč ujameta v svojem hrepenenju po soncu in vedrem nebu odjek Prešernovih veselih, nagajivih, ljubeznivih, trpečih, prešernih in v domovinsko epiko ubranih pesniških strun: ponavljata ta v iskričem dialogu bežni odjek, igrata se z njim kot otroka, ki lovita sončne žarke in jih prestrezata v hrepenečo dlan: radost in bolečina, vrisk in jok, veselje in žalost, hrepenenje in spet hrepenenje ju od Prešernovega genija sprevede v sam začetni živec slovenske dramatike: nenada sta Linhartova Nežka in Matiček iz Ta veselega dne; a pričarata pred gledalca tudi študenta Tončka in barona Naletela. Sredi visokega smeha in iskrive šegavosti, lastne Linhartovi komediji, se pravljica bohotnost spredene zdaj v nadih ljubezenskega konflikta pastozno dramatične balade, ki je Pregljev Azazel: igralca predstavita spor med Magdaleno in Judom: njeno hrepenenje po Kralju, ki je prišel, da ustvari Kraljestvo; Judovo hrepenenje po blodni Magdaleni, ki si je volila ne njega, marveč boljši del: ta ji ne bo odvzet; Judov pošastni sklep ljubosumja – izdaja Kralja. Pravljica gledališka čarovnitost seže v vrh za sklep večera z dialogom med Mileno in Dolinarjem iz Cankarjeve Lepe Vide, te po Župančičevo „ritmične ekstaze našega jezika, slovesne velike maše slovenske besede...“. V tem vrhu, v tem dramatično in hkrati lirčno vzpetem dialogu, duhovno zaglobljenem, obitem s pristnim simbolizmom in impresijo, se pravljica svet, ki sta ga igralca čarala pred gledalce, odmika: vse so bile le sanje; en sam trenutek, le bežen sprelet skozi vijolični čad umetniške kreativnosti: vsakdanja stvarnost je drugačna: brez sanj, brez prividov, trda in toga. A brez pravljice, brez sanjanega sveta ni hrepenenja; brez hrepenenja ni lepote; brez lepote ni življenja. V tem je Lepa Vida tudi pomenilo umetniških teženj kulturne ustanove, katere člana sta igralca. Kadar doma jim dobro ni, se žerjavi na tuje vzdignejo... V svobodo, v prostost stvaritve. V hrepenenju po roži čudoviti – umetnosti, daljnjožarki, zvezdi na nebu, ki mu jasno sveti na samotno pot, gre slovenski ustvarjalec, posebej slovenski umetnik v zdomstvu v teh časih med- in raz-dobja skozi veliki svet; sam in mnogokrat truden, a vendar ponosno vzvnan, ker mu vere v sonce in v luč, v vstajenje in v svobodo duha ne more ubiti ne diktat objestno vsiljenega župana iz Doline

šentflorjanske naših dni, ne mrzli, stehnizirani tuji svet, čezkontinentalni in čezmorski breg, kamor je bil vržen s svoje odisejske barke v grenkih dneh atomske kataklizme.

Iz hrepenenja po čimvečji težnji k profesionalnosti, po čimtesnejšem zblizanju z občinstvom, po čimžlahtnejšem gledališkem počaščenju Kulturne akcije ob njenem jubileju se je rodil gledališki akt HREPENENJE. Igralca, ki sta pred dvajsetimi leti nastopila že na I. umetniškem večeru, ko je Slovenska kulturna akcija prvič stopila pred javnost, bosta ob jubileju ustanove, ki ji vsa leta zvesto služita, v skupni gledališki pojavnosti podarila za njeno slavo pred „perjati tiga kranjskiga theatra u Shmarji per zhlahntnih sapizah“ vso svojo kreativno sposobnost, ubrano na tiso visoko misel, ki je vodila že ustanovitelje Kulturne akcije in po kateri se njeno delo bistveno loči od vseh drugih

prizadevnih prosvetnih, vzgojnih in narodnobuditeljskih združenj v zdomstvu: v svobodi umetniško ustvarjati, v naponu po najvišji ustvarjalni kvaliteti za doživetje RESNICE in DOBROTE – v LEPOTI.

m t

★

Predstava, ki je občasno tudi slovo Nikolaja Jeločnika od njegove javne gledališke dejavnosti, bo ob devetih zvečer v gornji dvorani Slovenske hiše, iz hotenja po čimvečjem stiku z gledalci in iz želje po čimintimnejši igri, ki je na velikem odru v velikem avditoriju ni moč doseči. Ponovitev v Buenos Airesu ne bo. Bosta pa predstavo oba igralca ponovila v nedeljo 17. novembra zvečer za mendoške rojake v Slovenskem domu v Mendozi.

el camino

pot

france papež

Entonces se encaminaron todos esos hombres
con sus mujeres, niños,
sus animales y sus cosas,
por una inmensa caverna,
penetraron en los bosques
y en los mares del mundo inferior,
descendieron en las selvas estigias
y los reinos inaccesibles.
Todos entraron en las tierras
del sol fuerte y rojizo –
zarparon como alguien que va en busca de una
[nueva tierra,

una forma de vida
o un amor,
y sólo por sus cantos y su fe,
por sus recuerdos y alegrías
superaron la dura prueba.
Cruzaron los ríos y los desiertos,
penetrando hasta las puertas de Tiahuanaco,
pues tenían – teníamos
un testimonio: la palabra,
el barro y la piedra,
los colores y los tapices,
máscaras y mantas.
Poseían una cierta coherencia
con el modo de ser del hombre
que no es incompatible con la historia,
ni con la percepción de los cambios
que ella implica.

Aquí estamos, por lo tanto, en un camino
después de veinte años –
veinte años tratando de aprender y emplear
[la palabra

y cada intento es un nuevo comienzo,
una excursión a lo inarticulado
con un equipo cada vez más gastado,
pero no hay competencia,
sino una lucha por recuperar
lo que se perdió y volvió a encontrarse
y probablemente no hay ganancia ni pérdida,
sólo hay el camino –
y el resto es algo que no nos concierne.

Odpravili so se tedaj vsi ti možje
s svojimi ženami, otroki
s svojo živadjo in stvarmi
skozi neznansko votlino,
zabredli v gozdé
in v morja spodnjega sveta,
spustili se v stiksovske divjine
in v kraljestva nepristopna.
Prišli so vsi v dežele
žarkega, rdečkastega sonca –
vzpluli kot človek, ki novo zemljo gre iskat,

življenja izraz
ali ljubezen,
in s spevi svojimi samó in z vero,
s spomini svojimi in radostmi
zmogli so trdo skušnjo.
Prešli so reke, pušče,
dotokli se do vrat Tiahuanaca,
kajti imeli so – imeli smo
za pričevanje: besedo,
ilo in kamen,
barve in preproge,
krinke in odela.
Nekóva vez jih je uklepala
na to, kar je človekovo,
kar zgodovini blizu,
kar zna ujeti premembo pravo,
ki jo terja ta.

Tako smo tu sedaj, na poti
že dvajset let –
že dvajset let poskušajoč umeti in srkati besedo

in sleherni poskus začetek nov,
pohod v še neizgovorjeno,
z moštvo vsakič bolj zredčenim,
ni tekma to,
le boj samó, da spet otmeš,
kar je bilo izgubljeno, pa se je našlo spet
in res morda ni v tem ne izgube ne dobička,
le pot samó –
vse drugo, kaj nam mar.

slovenil NIKOLAJ JELOČNIK

izšel je dvojni zvezek novega letnika revije **meddobje**, kot 90. publikacija slovenske kulturne akcije; v nji je za uvod o prehojeni poti revije njen urednik napisal gornje razmišljanje, ki ga s te strani posredujemo bralcem **glasa**.

V MNOŽICI literarnih in splošnokulturnih revij, ki so v času zadnjih dvajsetih let izhajale ali še izhajajo v domovinskem, zamejskem in zdonskem kulturnem krogu, izstopa Meddobje kot ena najbolj angažiranih, tveganih in drznih. Kljub svojemu mestu v perifernosti tega kroga teži nenehno in prizadeto v središče slovenske kulturne dejavnosti. Prav to, skrajna obrobnost in teženje v središčnost, daje reviji posebno obeležje in neko dramatično edinstvenost.

V tem zapisu želim pregledati položaj revije po dvajsetih letih njenega obstoja in presoditi stanje njenih ustvarjalnih sil ter življenjskih možnosti. Meddobje ima načrtano svojo pot v času našega zdomstva – kakšen je ta čas v svoji sedanjosti in kako se kaže za revijo v prihodnje? Kot je eksistenca vsake revije povezana, lahko rečemo, z razvojem in spremembami, ki nastajajo v usodi njenih ljudi, tako tudi eksistenca Meddobja kaže v mnogih pogledih na našo zdonsko eksistenco in kulturno življenje posameznika v svetu.

Začetna leta revije označuje razpoloženski zanos in mladostna odprtost v širino. Mnogi prispevki so izraz hotenja po pristni kulturni dejavnosti, zadrževani deset let in več. Vendar pa je v dvajsetih letih izhajanja revije mogoče ločiti trije obdobja: prvo do konca III. letnika, drugo do konca X. letnika in tretje od XI. letnika do danes. Značilen za prvo obdobje je širok vpogled v slovensko in svetovno kulturno življenje; poročila o knjigah in razstavah, kritike, ocene in pregledi dajejo vtis pestrosti. Bolj sistematski in globlji izraz te vrste publicistike je Anketa 1954, objavljena v II. letniku.

Drugo obdobje je značilno po sodelovanju mnogih ustvarjalnih moči; revija je v letih 1959-1969 štela nad štirideset literatov, esejistov, kritikov in drugih ustvarjalcev. Postala je podoba slovenske ustvarjalnosti v svetu, istočasno pa tudi močan izraz zdonske navzočnosti v slovenskem kulturnem krogu.

V tretjem obdobju se vidi stremljenje po utrditvi temeljnega kulturnega težišča navzven in navznoter. V tem obdobju

ima revija nad trideset sodelavcev, med njimi nekatere nove, mlade sile iz zdonskega in zamejskega sveta.

Po teh ugotovitvah bi bilo mogoče postaviti naslednje trditve o bistvu revije ter o njenem današnjem stanju:

Meddobje hoče biti izraz slovenskega ustvarjalca, postavljenega na prelomnico časa – izraz vseh, ki z besedo in mislijo ustvarjajo estetsko in humano podobo časa v smislu principov izdajateljice Slovenske kulturne akcije.

Meddobje je doseglo in do danes obdržalo umetnostno kulturni izraz, katerega si je zastavilo in kakršen je reviji primeren.

O Meddobju danes ne moremo reči, da je v polnosti svojih moči, lahko pa rečemo, da je v polni zavesti svojega poslanstva. Kljub letom in dogodkom ni v bistvu življenjsko okrnjeno, ampak se s svojim ustvarjalnim naporom dviga v vrh zrele dobe.

Življenje Meddobja je znamenje življenja posameznih ustvarjalno dejavnih osebnosti, predvsem pa znamenje duhovne moči vse zdonske skupnosti.

V prepričanju o nujnosti leposlovne in splošnokulturne revije v zdonski perifernosti slovenskega kulturnega kroga ter iz navedenih dejstev in trditev pa je mogoče postaviti tele zaključke:

Revijo moramo obdržati pri življenju, kajti s tem se obdrži pri življenju slovensko čuteči in ustvarjajoči duh zdonskega umetnika, znanstvenika in publicista. Revija pomeni povezanost s slovenstvom in obenem našo odprtost v svet. Meddobje je dokaz naše vitalne sile.

Revijo moramo ohraniti na takšni višini, da bo v čast našemu izrazu slovenstva in svetovljanstva; slovenska beseda v reviji naj se goji zaradi njene lepote in kot posoda žlahtne misli.

Spoznati moramo stvarne možnosti ohranjanja revije in se jih zavedati kot dolžnost, ki jo terja od nas zdomstvo

vse bina

FRANCE PAPEŽ, EL CAMINO; DOKAZ VITALNE SILE
 PROZA IN POEZIJA: VLADIMIR KOS, USODIN ZAPLETJAJ; PETINDVAJSET KRIVULJ
 JAPONSKE ČETRTI ZAVITIH V PESEM; TEŽKO UMLJIVI KOS * TED KRAMOLC, ZESEDA *
 PROSPERO, IZ ALBUMA
 DRAMATIKA: T. S. ELIOT, KOKTAJL (slovenil France Papež)
 ESEJI: MILAN KOPUŠAR, KRISTUSOV PORTRET V LINEARNI OBLIKI
 OBLETNICE: ALOJZIJ KUKOVICA, CERKEV IN TOMAŽ AKVINSKI OD LEONA XIII. DO
 DANES
 MODROST: SV. TOMAŽ AKVINSKI, SUMMA THEOLOGICA (odlomek, slovenil Alojzij
 Kukovica)
 KRITIKE IN PRESOJE: RAKO LOŽAR, VOJESLAV MOLE „IZ KNJIGE SPOMINOV“
 * TINE DEBELJAK, DODATEK IN DOFOLNILO K R. LOŽARJA RECENZIJ KNJIGE SPOMINOV
 V. MOLETA * ALOJZIJ KUKOVICA, VEKOSLAV GRMIČ, MALI TEOLOŠKI SLOVAR
 POGLEDI: FRANC JEZA, ŽUPANI
 ZAPISI: TINE DEBELJAK, OB 50-LETNICI PRVE UPRIZORITVE ŽUPANČIČEVE VERONIKE
 DESENIŠKE
 UMETNIŠKI PRILOGI: Fotografski posnetski z uprizoritve T. S. Eliotove komedije
 Koktajl v izvedbi Gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije 1956 v Buenos Airesu *
 akad. slikar TED KRAMOLC, Iz skicirke Slovenija 1973

uredil in opremil FRANCE PAPEŽ

prodajna cena tega zvezka je 60 pesov v Argentini, 4 dolarje drugod.

še eno poglavje iz bara

naprosili smo urednika **meddobja**, da nam napiše nekaj vrstic o prvem, dvojnem zvezku novega XIV. letnika revije, ki je pravkar izšel; namesto suhoparnega časnikarskega naštevanja vsebine, nam je poslal v objavo tole literarno fantazijo, ki jo z veseljem priobčamo.

BILO JE v prvih dneh maja – pozna, a sončna jesen v teh krajih, obdanih krog in krog s stenami, vitkim bodičastim drevjem, neskončnimi planjavami in vodami. Zemlja je začela izgubljati svojo zeleno in rožnato prevleko ter postajala iz dneva v dan bolj rdeča in zamolklo rjava. Grmičje ob reki je porumenelo kot zlato, reka sama pa se je umaknila med sivo, razjedeno kamenje.

Urednik F. je krenil proti Martínezu, zavil mimo postaje in lepih vrtov ob spodnji aveniji ter se napotil naravnost k Jelovški, ki je imel fotografije tiste predstave Eliotove drame „Koktajl“, ki jo je gledališki odsek postavil na oder leta 56. Uredniku je bilo naloženo, da zbere gradivo za novo številko **meddobja** XIV; slike bi naj služile kot del umetniške priloge. Tudi sam prevod drame, ki je bil še vedno v rokopisu, bi začeli objavljati kot nekaj spomin na dolgoletno delo akcijskih ljudi. Prevod je vreden, da se ga izkoplje in reši. Sploh bi bila velika škoda, če ne bi kopali na tistem hribu, kjer se vidijo številni kamni, verjetno ostanki templja ali zgodovinske stavbe; na enem od kamnitih fragmentov je razločno viden napis: **ska victo / riae pro sal (ute)**.

Jelovška je našel doma, ko je pravkar pripravljaval neke maske. Takoj se je spomnil in pokazal uredniku šop papirjev različnih barv. „To je poslal Kos,“ je dejal. Bili so pravzaprav številni izrezi iz svilnatih oblek gejš, a Kos jih je spretno predelal v svojo (težko razumljivo?) poetično doživetje. F. je svilo spravil v žep in si mislil: tukaj je poezija, ki bo prišla prav. Medtem je Jelovšek našel tiste posnetke in še nekaj drugih. Urednik F. pa je še tisti večer, nekoliko zaneseno, vstopil na vlak in bil ob desetih že v Tokiu. (Tu je treba vedeti, da je SKA duhovna organizacija – čeprav nekateri tega ne morejo, ali pa nočejo dojeti – enovita in v svojem bistvu neponovljiva.)

Tokio je bil pokrit z lahno pomladno meglo. V četrti, kjer stanuje pesnik, je bilo po pivnicah še nekaj ljudi. Kos je sedel v svoji sobi, sklonjen nad knjigo; sem in tja je kaj zapisal, prečrtal ali popravil in spet pisal. F. je potkal, vstopil in pozdravil in takoj sta bila sredi pogovora. Misel in beseda ne potrebujeata ničesar drugega kot skupno zanimanje za stvar. Ena izmed najznačilnejših potez tega samotnega pesnika je njegova čudovita vztrajnost pri duhovnem rokodelstvu, se pravi, vsaka pesem je čudežno zapletena mreža duha in sugestivnosti. V pogovoru je F. opazil med japonskimi in angleškimi knjigami na mizi kup papirjev – spet raznobarnih – a popisanih z najnovejšo slovensko besedo, še nikjer zapisano. Prebral je: „Petindvajset krivulj tokijske četrti“. Nato je mogel iz drugih listov razbrati še, da je to naslov pesniške zbirke, ki je obenem v vsaki pesmi petindvajset črk abecede nekaj misli za odseke SKA in njene ustvarjalce. Takoj naslednji dan je potem napisal pismo W. Kosu Kioicho Chioda-ku in ga prosil za dovoljenje za natis zbirke v Čezdobju. Nato je čakal mesec, dva – pismo se je medtem izgubilo in spet našlo – a končno je prišel odgovor: zbirka je napisana za dramatično izvajanje na odru, se pravi: za Natalijo in Jelovška; vendar dovoli avtor tudi natis v reviji.

Junij in julij sta zimska meseca spodnjega zdomstva; sonce se dvigne komaj do prvih vej evkalipta in razobesi svoje škrlatne dragulje po mokrih, dišečih listih. Urednik F. je pričakoval iz dneva v dan nekaj obljubljenih zapisov medvojnih dogodkov v zgornjem svetu. A telefon je molčal, prijatelji so odšli, utihnili, ko da bi se izgubili v vetru spomina.

Takrat se je nekega dne končno oglasilo, najprej mirno, nato bolj in bolj glasno in zadirčno. Urednik je prisluhnul: „Hello! To je velika svinjarija, da se nihče ne oglasi. Ne bodite šalobarde, zdomski zanesenjaki, ne postavljajte se v tuje sence (najraje v Balantičevo), ne vrtite se vedno okrog svoje prazne osi...!“ Bil je R. Lužar iz Manitowoca Wisc. Urednik ga je spoznal po njegovem osebnostno impulzivnem, jedkem načinu govorjenja. Ko se je nekoliko umiril, je bilo mogoče razbrati iz besed, da pošilja za **meddobje** kritično poročilo o Vojeslava Moleta obširnem

memoarnem delu „Iz knjige spominov“, ki ga je izdala in založila Slovenska matica v Ljubljani 1970. Kritika bo zanimiva, ker jo je napisal Lužar iz svojega gladišča kot umet. zgodovinar in z obarvano lastnimi spomini. Dobro, najlepša hvala! A v tem je Lužar že zaprl telefon.

S temi izkopeninami in najdbami ter z nekaj poezije – Prospero je zagrešil dva perfektna soneta, posvečena dvema damama – bi bilo **meddobje** nekako urejeno, a v tem so začeli prihajati na urednikovo mizo novi prispevki. Najprej se je oglasil jezuit Kukovica (cum iesuitis non Iesu itis); v zapečatenem pismu je poslal študijo o vrednotenju Tomaža Akvinskega. Veliki filozof in učitelj je umrl pred sedemsto leti na poti v Lyon. Pater Kukovica je prevedel tudi poglavje iz Summae q. 20 De amore Dei – kakšna zakladnica duha in razglabljanja, potencia in akt razmejujeta bit tako, da je vse, kar je, ali čisti akt, ali pa nujna sestava potence in akta, ki sta osnovna principa vsega – prva teza ontologije.

Isti dan je iz Ashtona Nebraska poslal Rev. Milan Kopušar esej „Kristusov lik v linearni podobi“ – lepo in poljudno pisano delo, za katero se urednik gospodu Milanu zahvaljuje, še več, sam je skušal priti v njegov revir preko Cheyenne Wisc. Pravzaprav je bilo takole: F. se je pridružil ostalim romarjem, ki so v tistih letih – vsa stvar se je zgodila že pred leti – drli v koloradske hribe, pod Pikes Peak. Za nekatere je bila to zlata gora poveljanja, za druge poslednjega trpljenja. Zlata zrna so bila včasih velika kot pičja jajčeca, prodani so jih nosili v bližnji Colorado Springs, ki je bil takrat naselbina z nekaj sto lesenimi zgradbami. Zločin, ki se je zgodil na tisti poti, v lepih, a divjih krajih, ne med zlatokopi, ampak slovenskemu gozdnemu delavcu, je tema Kosove short stori „Usodin zapletljaj“.

Meddobje je krik slovenskega človeka v svetu, se pravi, krik po smislu njegove zdomske eksistence. V tem kriku so obsežena spoznanja, doživetja, spomini, ustvarjanja, najdenja... vedno s potrebo po celovitostnem pogledu na življenje. Od maja do septembra se je uredniku, kljub njegovemu posedanju po kavarnah in barih ob spodnji aveniji, nabralo dovolj gradiva za dvojno številko **meddobja** XIV. Še ena proza – Ted Kramole iz južnoontarijskega zdomstva je zapisal svoja občutja ob spoznanju biti star. Franc Jeza iz Trsta je prispeval svojsko in zanimivo študijo o skandinavskem izvoru besede „župan“. Tine Debeljak je ob Ložarjevi kritiki Moletovih spominov prikazal umetnostnega zgodovinarja iz literarne strani, kot pesnika zbirke Tristia ex Siberia. Tudi je napisal poročilo o prvi predstavi župančičeve Veronike Deseniške pred petdesetimi leti v Prosvetnem domu v Domžalah. Vse te stvari, nekatere nove, druge že znane, so bile v tiskarni, ko se je urednik F. vračal po strminah okrog San Isidra. Doma je našel nekaj pisem in pošilk, ki so jih poslali starejši ustvarjalci, vendar z naročilom, naj se zaenkrat še ne objavijo.

Prevzet od notranje očitnosti življenjske moči med-a se je F. zatekel v bližnji bar. Ni vzdržal doma, moral se je kakor koli sprostiti. „Polno mero, daj, polno mero!“ je naročil. Pri tem pa je videl, kako so se mu približali spet vsi tisti obrazi in sence zdomskih **meddobnih** ustvarjalcev ter ga pronicavo merili iz svojih predelov podzemlja, iz vzhodnih in zahodnih dalj, lovci iz severa, zanesenjaki z juga.

„Srknj ga in daj naprej!“ je zaklical in jim porinil težki, do roba naliti vrč. „Naglo potegni – dolg požirek! Vroče je v tem prekletem prostoru. Tako, tako, imenitno si ga podajate! Kakor prihaja, tako se tudi vrača. Možje, zdite se mi kot leta, ki jim zdomstvo golta do roba nalite posode časa...“

Za trenutek se je streznil. Hotel je sesti k drugi mizi, a v tem je prišel natak in ga spremil na cesto. Bila je že pozna ura.

vladimir kos, šilce z vrst soneta

ladislavu lenčku
za 60-letnicoNaides me puede quitar
Aquello que Dios me dió.
José Hernández, Martín Fierro

¡A su salud! to šilce z vrst soneta:
naj Vam v očeh za hip zavriska žar,
vsakdanjost spremeni okrog srca,
doda stoletja šestdesetim letom!

Mar ni sledu trpljenja v tkivu čela?
Mar ne bolijo žile nog od dela?
Za nas. Za nas, ki smo doma brez doma.

¡A su salud! Ne nehajte – živeti!
Čeprav preveč je včasih grenkega,
in rože padejo na trd oltar,
in – ¡hombre! – zdi se prav človeka kleti...

A prav tedaj ni solz brez blagoslova
za nas, ki nas lasti si zemlja cela.
Od nas vseh: hvala, padre, hvala božja!

LEPOSLOVNA NAGRADA V SPOMIN DR. IGNACIJA LENČKA

Iz zapuščine pokojnega ustanovnega in rednega člana Slovenske kulturne akcije univerzitetnega profesorja dr. IGNACIJA LENČKA je njegov brat Ladislav naklonil Slovenski kulturni akciji v počastitev njene dvajsetletnice vsoto 1000 (en tisoč) dolarjev, ki naj se razdele med slovenske izseljenske in zamejske pisatelje po LITERARNEM NATEČAJU za izvirne, neobjavljene črtice z željo, da se piscem njihovo ustvarjalno delo nagradi, revija Meddobbe pa podpre pri iskanju kvalitetne proze – vse pa v živ spomin na pokojnega, velikega prijatelja in podpornika naše ustanove.

Razpis natečaja bomo v podrobnostih objavili v novembrskem Glasu.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

kulturni večeri
ki so bili

Namesto letošnjega 3. kulturnega večera je bil 17. avgusta 1974 zvečer v Slovenski hiši 1. del V. umetniškega večera ob jubileju, tokrat posvečen glasbeni ustvarjalnosti rednih članov Slovenske kulturne akcije. S pevskim nastopom Z našo pesmijo po domovini je gostoval pred izredno številno slovensko publiko SLOVENSKI PEVSKI ZBOR iz Mendoze, ki ga je ustanovil in ga že 25 let vodi prof. BOŽIDAR BAJUK, redni član v Glasbenem odseku.

NIKOLAJ JELOČNIK – gledališčnik je bil naslov 4. kulturnega večera, v soboto 7. septembra ob osmih v gornji dvorani Slovenske hiše. Ob vprašanjih, ki mu jih je zastavljal pred prikupno majhnim številom poslušalcev (domala le režiserjevi osebni prijatelji in znanci) pesnik in kritik Fance Papež, je Jeločnik orisal svojo gledališko pot, delo, stvaritve, uspehe in neuspehe, pa z nekaterimi odgovori posvetil tudi v problematiko modernega gledališča.

FRANCE PAPEŽ – Pesnik in prevajalec je bil predstavljen na letošnjem 5. kulturnem večeru, v soboto 5. oktobra ob osmih v gornji dvorani Slovenske hiše. Večer, ki je bil že četrti iz vrste Srečanja za ustvarjalci v Slovenski kulturni akciji ob njeni 20-letnici (doslej: Debeljak, Bajuk, Jeločnik), je tokrat vodil dr. Tine Debeljak, ki je v tednik Svobodna Slovenija (10. oktobra 1974) napisal dokaj nadrobno kroniko o tem večeru. Iz nje povzemamo:

Debeljak je uvodoma omenjal svoječasne intervjuje Izidora Cankarja z obiski pri kulturnih delavcih, kot je bil Ivan Cankar, ki je tedaj imel 35 let, z župančičem (33 let) itd., ali študije I. Grafenauerja v Naših najmlajših, v Domu in svetu o dominsvetovcih, ko je imel Majcen 27 let in Narte Velikonja šele 23 let! Zakaj bi torej ne govorili o pesniku

Papežu, ki je nastopil kot pesnik šele v emigraciji v okviru SKA, je torej eden naših „najmlajših“, dasi je letos praznoval petdesetletnico. Za njegov življenjski jubilej naj mu bo posvečen ta večer. Po tem uvodu v njegov jubilej, je bilo postavljeno pesniku vprašanje o njegovem življenju. Papež je povedal, da je Belokranjec, da je bil mobiliziran kot študent med partizane, šel k domobrancem in se kot tak umaknil na Koroško in v Italijo. Tam je živel v taboriščih in kot „siv“ prišel na svoje stroške v Argentino, kjer je nekaj semestrov poslušal filozofijo na Katoliški univerzi. Je pa uradnik pri industrijskem podjetju. Oženjen. Sicer pa književnik, urednik Meddobbe. Nadaljni pogovor je tekel o njegovi in svetovni umetnosti, o čemer pa na tem mestu ne moremo obširneje poročati, kar bi bilo sicer šele kulturno-umetnostno zanimivo. Teda upamo, da se bo o tem kje drugod kaj več pisalo. Zabeležimo le, da se je pogovor razvijal ob vprašanjih v zvezi s pesnikom, predvsem o genezi zbirke Osnovno govorjenje. O surrealizmu sploh in o pesnikovih začetkih, ko so bile najprej tiskane njegove originalne španske pesmi v španski reviji! Govor je bil o njegovi dramatik, predvsem o lirski igri Gozd, ki je bila napisana svoj čas za spominsko proslavo. Na temo prevajanja je Papež pojasnjeval svoje razmerje do Eliota, Valeryja in predvsem Nerude, iz katerega je prevajal njegovo čisto poezijo. Razlagal je svoje pisanje esejev, ki so fikcija (npr. o kmečkih puntih), ter odkril, kako piše svojo knjigo esejev, ki je napovedana pri SKA. Končno je omenil svoje delo v pripravi: novo izdajo Balantiča, izbor zdomske lirske antologije ter urejevanje Meddobbe. Vmes je sam prebral nekaj svojih starejših in najnovejših pesmi in prevodov. Tudi poslušalci so posegli v pogovor s svojimi vprašanji. Večer je bil eden najuspešnejših v tej vrsti srečanj.

triumf slovenske koroške pesmi v zda in beseda senatorja franka laušeta

Prof. dr. CIRIL A. ŽEBOT nam je posredoval naslednje poročilo o gostovanju slovenskega pevskega zbora GALLUS iz Celovca med rojaki v Združenih državah in Kanadi:

Slovenski pevski zbor GALLUS iz Celovca, v katerem so zbrani pevci in pevke iz vseh predelov slovenske Koroške, je od 26. avgusta do 9. septembra opravil koncertno turnejo v Združenih državah in Kanadi. Zbor, ki ga je ustanovil in do smrti uspešno vodil redni član Slovenske kulturne akcije prof. F. Cigan, je pel rojakom in tujcem v Bridgeportu, v Fairfieldu, v Washingtonu, v Clevelandu, Lemontu in v Torontu v Kanadi. Povsod so bile velike koncertne dvorane v polno zasedene. Koncerti niso bila le občutena srečanja koroških slovencev z rojaki v ZDA in v Kanadi, marveč v prvi vrsti umetniški uspehi visoke glasbene kulture iz pristnega okolja najlepših slovenskih narodnih in ljudskih pesmi. Zborova turneja je bilo prvo takšno gostovanje, ne le iz slovenskega zamejstva, temveč tudi prvi ameriški nastop večjega in priznanega slovenskega pevskega zbora. Celovski Gallus je to pionirsko vlogo odlično odigral.

Vse to pa je ameriški obisk slovenskih koroških pevcev pridvignilo v nepozabno medsebojno doživetje. Koroške pevke in pevci so v ZDA in v Kanadi srečali na tisoče rojakov štirih slovenskih rodov, ki četudi z velikih dalj z njimi čutijo, kot da bi sami ali njihovi predniki ne bili že pred davnimi, davnimi leti zapustili rodne Slovenije.

Ta skupnost slovenskega izročila, kulture in src je dobila poseben poudarek v ameriški prestolnici Washingtonu dne 29. avgusta, ko so koroške pevke in pevci spontano prekinili izvajani spored in zapeli „Gor čez izaro“ v počastitev na koncertu navzočega petkratnega guvernerja zvezne države Ohio in senatorja ameriškega Kongresa slovenskega rojaka Franka Laušeta. Ganjen do vzklika, da je vedno bil in bo ostal ponosen na svoje slovensko poreklo, je senator Lauše po uvodnih spominih na svojo slovensko mladost v Clevelandu takole po slovensko nagovoril slovenske koroške pevke in pevce:

Hvala vam za vaše občuteno in dovršeno petje, ki ste nam ga prinesli v dar iz slovenske Koroške. In kaj naj vam mi damo v znak naše iskrene zahvale? Potrdilo, da poznamo vaše posebne težave in da v boju za ohranitev in okrepitev dvanajststoletne slovenske dediščine na Koroškem stojimo z vami in vas podpiramo.

Koroška slovenska pesem, ki ste nam jo prinesli, je v svoji jezikovni starodavnosti, folklorni posebnosti in glasbeni edinstvenosti morda najbolj pristen izraz slovenskega porekla in značaja dolin, ravnin in gor-rá južne Koroške. Nocoj ni čas, da bi našteval številne druge slovenske značilnosti južne Koroške. Želim pa poudariti eno dokazno dejstvo, ki je tako nedvomno, da morda prav zato o njem tako malo govorimo in slišimo. V mislih imam najstarejšo obstoječo ustanovo vaše dežele in države – župnijsko cerkev. Čeprav pod nemškimi škofi, je tudi danes na južnem Koroškem večina župnij s slovenskimi duhovniki in verniki. O tem nepretrganem dvanajststoletnem dejstvu priča tudi to, da sta oba letošnja novomašnika na Koroškem slovenskega rodu. Če imajo o tem na Dunaju kake dvome, naj se obrnejo na celovškega škofa.

Zato ni samo vaša juridična pravica po členu sedmem zavezniške državne pogodbe z Avstrijo, temveč tudi vaša naravna in zgodovinska pravica in moralna dolžnost, da neustrašeno vztrajate pri zahtevi po

obveznih dvojezičnih šolah v vseh občinah južne Koroške, pri pravici sorazmerne udeležbe slovenskih kulturnih in prosvetnih ustanov v deželnih in državnih dotacijah, in pa pri polni javni enakopravnosti slovenskega jezika po švicarskem in južnotirolskem zgledu.

Prav tako pa v smislu državne pogodbe pravica in dolžnost vaše matične države Republike Slovenije, da sama in po zvezni vladi v Beogradu mednarodno uveljavlja te vaše pravice in obveznosti Avstrije za dosledno izpolnjevanje sedmega člena državne pogodbe. Kot sopodpisnica te pogodbe morajo tudi Združene države primerno podpreti te upravičene zahteve. V lastnem interesu Avstrije kot nevtralne države med evropskim vzhodom in zahodom pa bi bilo, da bi po lastni politični modrosti kar najbolj širokogrudno tolmačila in izpolnjevala svoje državne obveznosti do koroških Slovencev, kot jih zahteva sedmi člen iste državne pogodbe, ki je Avstrijo rešila iz ruševin nacističnega rajha, ki je hotel Slovence zbrisati z evropskega zemljevida.

Dragi koroški rojaki! Zaupajte in vztrajajte! Pravica in bodočnost sta na vaši strani!

★

PRISTAVEK GLASA

Ne bo odveč, če ob misli na veliko poslanstvo, ki ga je celovski pevski zbor Gallus opravil s svojo turnejo po ZDA in v Kanadi, tako med rojaki, kot med ameriški poslusalci, za sklep gornje kronike ponatisnemo tudi pismo, ki ga je bil na uredništvo mesečnika Naša Luč, ki izhaja za Slovence na tujem v Celovcu, poslal Korošec iz Celovca in ga je list objavil v svoji letošnji 8. (oktobrski številki) z naslovom: CELOVŠKI GALLUS V ZDA TRIUMFIRAL – KLJUB NASPROTOVANJU IZ LJUBLJANE. Pismo pravi:

Mešani pevski zbor „Jakob Petelin Gallus“ iz Celovca je bil prvo polovico septembra v ZDA in Kanadi, kjer je priredil več koncertov tamkajšnjim Slovincem. Pri vseh nastopih je žel izredne uspehe. Najuspešnejši je bil nastop v Clevelandu, kjer je tamkajšnji župan izročil pevovodju mestni ključ.

Nerazumljivo pa je intrigriranje slovenskih oblasti iz Ljubljane proti nastopu zbora v ZDA. Kaj vse so storili, da zbor ne bi nastopil v ZDA! Kot glavni razlog proti nastopu se je navajalo dejstvo, da bo zbor pel tamkajšnjim slovenskim emigrantom.

Te spletko koroški Slovenci odločno obsojamo. Postavljamo dve vprašanji:

Ali je smel npr. Slovenski oktet med slovenske emigrante v ZDA samo zato, ker je šel z njimi Bogdan Pogačnik, ki je pazil na „čistost linije“?

Ali so slovenski emigranti v ZDA res tako vsega odklanjanja vredni ljudje samo zato, ker zavračajo komunizem kot totalitarni sistem, kot to končno počne vsak resničen demokrat na vsem svetu?

Nam, Korošcem, je ob teh spletkah iz Ljubljane postalo spet marsikaj jasno.

ROJAKI! VAŠA GMOTNA OPORA SLOVENSKI
KULTURNI AKCIJI BO DOKAZ VAŠE LJUBEZNI
DO SLOVENSKE KULTURE V SVOBODI!

vlado kozak o balantiču

V sobotni prilogi ljubljanskega Dela je 9. maja 1970 izšel celostranski memoarni zapis, ki ga je napisal VLADO KOZAK, brat pokojnih pisateljev Juša in Ferda Kozaka. Med vojno je bil Vlado Kozak cenzor pri partizanski vojski. Teh svojih vojnih let se v zapisu spominja. Med spomini je za zbiranje gradiva o tem, kar so po vojni v domovini pisali o Balantiču, važno tudi Kozakovo spominjanje na svoje cenzorstvo. V krajšem utrinku je o Balantiču zapisal:

TESNO povezana z novinarskimi vprašanji so bila tudi vsa druga kulturna vprašanja. Tedaj sem dobival v naš štab tudi skoraj vse belogardistično in kasneje domobransko časopisje. Med tem surovim pisanjem sem zagledal tudi pesmi, ki so izražale pravo lirično nostalgijo po nekdanji kmečki idili. To so bile Balantičeve pesmi. Imel sem občutek, da v njih prevladuje nad upom obup, in ko sem bral tisto pesem, kjer Balantič piše, kakor se tega verza še od takrat spominjam, „Zgoreli bomo kakor šop zvenele trave...“ (op.: podčrtal Glas), sem dejal, da je to res pesnik. Moji tovariši, zagreti v borbi, seveda niso bili mojega mnenja. Potem sem jim dejal: „Pomislite samo, kaj bi mi storili s takim pesnikom, če bi bil z nami in pri nas, pa bi nas poskušal zastrupljati s takim črnim obupom. Tam, kjer je sedaj, seje le malodušje in je res čudno, da ga ne pošljejo v ‚prekormando‘, kakor bi storili verjetno mi z njim, če bi bil z nami. Vendar, pesnik pa je,“ sem dejal, „in to tragičen pesnik, kakor je bil André Chénier v francoski revoluciji, ki se tudi ni mogel čisto odtrgati od preteklosti.“

Kasneje, ko so naši zavzeli belogardistično postojanko Grahovo, mi je pripovedoval moj prijatelj slavist, da je v neki hiši našel rokopis oziroma zvezek Balantičevih pesmi. Balantič sam pa je takrat zgorel v nekem belogardističnem bunkerju, kakor je napovedal v svoji pesmi: „Zgoreli bomo kakor šop zvenele trave...“

Opomba: Dr. Tine Debeljak je v 4. zvezku lanskega Meddobja (XIII, 4, str. 308) v zapisu Ob tridesetletnici Balantičeve smrti ob gornjem Kozakovem memoriranju zastavil tale vprašanja:

„Odkod ima Kozak ta verz, ki zveni resnično balantičevsko? Iz katerega belogardističnega časopisa je vzet? Iz rokopisa?“

Ob Kozakovem zatrjevanju, da je „moj prijatelj (Kozakov) slavist... v neki hiši našel rokopis oziroma zvezek Balantičevih pesmi...“, se dr. Debeljak sprašuje:

„Če se je res našel takšen rokopisni zvezek, je zdaj vprašanje: kje je zdaj? Saj ga je našel slavist, ki ga je znal ceniti. Ali ga je uničil cenzor? Ali pa je vse samo bajka?“

Kar zadene v Kozaku citirani verz „zgoreli bomo kakor šop zvenele trave...“, bom na Debeljakovo vprašanje odgovoril v novembrskem Glasu: verz mi je znan, ker nam ga je bil Balantič pri sestankih umetniškega kluba Krog, katerega ustanovni član in tajnik sem bil do razpusta l. 1942, junija ali julija 1941 v Ljubljani prebral.

Slavist, ki ga omenja Vlado Kozak in ki naj bi bil v Grahovu že po tragediji rešil zvezek Balantičevih verzov, je po vsem sklepanju pesnik Jože Šmit, takrat partizan, Balantičev sošolec s klasične gimnazije v Ljubljani.

nikolaj jeločnik, urednik Glasa

UREDNIŠTVO GLASA

poziva in prosi vse rojake, posebno bivše vaške stražarje in domobranci z Notranjske in cerkniškega kota, da mu posredujejo svoje spomine, ki so v kakršni koli zvezi z dogodki v Grahovem novembra 1943 in s tragično smrtjo pesnika FRANCETA BALANTIČA. Vsak zapis, naj bo vojaško ali zasebno pričevanje in spominjanje, bomo v celoti in takoj objavili, tudi s psevdonimom ali pa brez imena, če bi pisec tako želel. Letošnje spominjanje pesnikove smrti je najprimernejši trenutek, da zberemo vse gradivo, ki je v zvezi z njegovim tragičnim koncem.

Vse dopise pošljite, prosimo, samo na naslov: Nikolaj Jeločnik, urednik Glasa SKA, Zapiola 1723, I D, Buenos Aires, Argentina.

o nas pišejo

Pod stalnim zaglavjem Ocene je tržaška revija MLADIKA v letošnji 7-8 številki prinesla pozoren kritičen zapis o 3. številki XIII. letnika Meddobja. Napisal ga je j.p. V razgled bralcem Glasa in v dokument, kako tudi zamejstvo vneto sledi ustvarjalnim prizadevanjem te naše edinstvene zdomske revije, kritiko ponatiskujemo:

„Že v poletnih mesecih smo dobili novo številko Meddobja, ki ima značaj literarne revije in znanstvenega zbornika. Znanstveno težo ji daje prispevek dr. Eda Škulja, ki je priobčil prvi del disertacije iz cerkvene glasbe z naslovom Stanko Premrl, cerkveni glasbenik. Esej ima v sebi tisti resni pristop k snovi, ki je lasten za disertacijo; dr. Škulj jo je tudi z uspehom branil 20. junija 1972 pred moderatorjem in člani diplomske komisije na Pontificio Istituto di Musica Sacra v Rimu. Literarno težo dajejo reviji trije prispevki Franceta Papeža in tudi večina ostalih prispevkov. Kot uvod v revijo je natisnjena Papeževa pesem v španščini Un libro, v drugih dveh člankih pa se pogloblja in kritično obdela dva ustvarjalca, Franceta Goršeta in Vinka Beličiča. V prvem prikaže, kako je Gorše dosegel slovenski in svetovni sloves. Papež navaja dva stilna principa, ki usmerjata umetniško razpoloženje. Prevladuje

klasična mediteranska vitalnost, pravi Papež, potem pa je zaslediti vedno več stvaritev, ki spominjajo na romantično ekspresivnost. A morda bi bilo boljše Goršetovo ustvarjanje opredeliti, misli Papež, po dveh umetnikovih globljih in doslednejše uporabljenih prvinah: po telesnosti in duhovnosti. Vsekakor je članek zanimiv in je prav, da se je revija spomnila na umetnika ob življenjskem jubileju. V poetičnem svetu pa nam Vinka Beličiča Papež približuje kot pesnika ob zadnji njegovi pesniški zbirki Bližine in daljave. Pokaže ga kot pesnika Bele krajine in predvsem Krasa, kot zdomskega pesnika in vendar pesnika vseh Slovencev. Zelo lepo pesem je priobčila Milena Merlakova z naslovom Carnuntum ali smrt imperatorja na tujem. V Sporočilih je objavil zelo obširno razpravo Frank F. Bükvič: Abram Terc - Sinjavski, Lenja Tihomirov. Razprava je vredna posebne ocene. Lev Detela v Kritikah in presoajah primerja dva sodobna slovenska krščanska pesnika, Truhlarja in Vodeba. To je bilo sicer predavanje na celovškem radiu, a je prav, da je objavljeno, saj sicer nihče ne bo pisal o njih. Pesnik Vladimir Kos piše svoje pismo predvsem o Dolenčevi Moji rasti. Tine Debeljak na koncu govori še o poljskem jezikoslovcu Baudouinu de Courtenay. Edo Škulj pa je priobčil Sveti večer. Tako je tudi ta številka Meddobja bogata na prispevkih in še bolj na njihovi vsebini.

Ta bežen, še dolgo ne popoln zapis o najbolj vidni kulturni dejavnosti na Tržaškem je bil pripravljen za tatis že za julijko številko Glasa, Kronist je podatke v glavnem povzel iz revije Mladika (do 4. letošnje številke) in iz tržaško-goriškega tednika Novi list. Zato ni v njem kronike o sklepu kulturnega leta v slovenskem Primorju, niti ne poročil o novi jesenski sezoni, ki je že v polnem življenju. O vsem tem bomo poročali v bližnjem novembrskem Glasu. Naj Tržačani Slovenci oprostite neljubi zamudi, ki ni hotena. — Urednik Glasa

V kulturni sezoni, ki se je začela oktobra lani in sklenila junija letos, sta obe slovenski kulturni ustanovi v Trstu, ki družita slovenske ustvarjalne moči — Društvo slovenskih izobražencev in Slovenski kulturni klub — izkazali presegljivo dejavnost. Iz januarke in nekaterih drugih števil letošnje tržaške Mladike povzemamo podatke za tale bežni zapis o Društvu slovenskih izobražencev. Vemo, da še zdaleč ne zaseže vsega zares kulturno vrednega, kar Trst in Gorica nudita kulturnih vrednot slovenstvu na pragu domovine.

Kot Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu že 21 let prireja kulturne večere, se tudi slovenski zavedni rojaki v Trstu zbirajo h kulturnim večerom v Društvu slovenskih izobražencev v ulici Donizetti. Letošnjo sezono (ki je že mimo) je začel že oktobra lani redni član filozofskega odseka Slovenske kulturne akcije dr. Vinko Brumen, ki je bil prav takrat na obisku v Trstu. Govoril je tržaškim rojakom o naših izseljencih v Argentini. Konec oktobra je redni član literarnega odseka Kulturne akcije prof. Martin Jevnikar predaval o literarnem ustvarjanju na slovenskem Tržaškem, Goriškem, v Beneški Sloveniji in na Koroškem. Sredi novembra je redni član literarnega odseka Kulturne akcije prof. Vinko Beličič govoril o svoji prepesnitvi Manzonijevih Svetih himen, ki so nekaj pozneje izšle v založbi Mladike. Knjigo je predstavila prof. Zora Tavčar Rebulova, odlomke iz pesnitev pa so recitirali člani slovenskega Radijskega gledališča v Trstu, ki ga tako uspešno vodi prof. Jože Peterlin. Deželni poslanec dr. Drago Štoka je konec novembra govoril o življenju dežele in njenem odnosu do Slovencev. Prvi decembrski večer je počastil slovenske primorske duhovnike pod fašizmom, medtem ko so tik pred božičem predvajali v Domu na ulici Donizetti izvirni slovenski film Cvetje v jeseni, delan po istoimenski noveli Ivana Tavčarja. Januarski spored je začelo predavanje o akad. kiparju Francetu Goršetu. Med pomembnimi letošnjimi večeri je bil marčni večer, posvečen 70-letnici rojstva kraškega pesnika Srečka Kosovele. Večer je pripravila pisateljica prof. Zora Tavčar, ki je pesnika predstavila po odlomkih iz njegovih pisem, kot so izšla letos v reviji Protor in čas. Na istem večeru so brali tudi odlomek iz še neobjavljenega roman Alojza Rebule o Kosovelu.

PREŠERNOV DAN

DSI v Trstu je največji slovenski kulturni praznik — obletnico smrti pesnika FRANCETA PREŠERNA 8. februarja letos še posebej počastilo v dvorani na ulici Donizetti. Spored je obsegel občasno razstavo slikarja Atilija Kralja s kraškimi motivi, počastitev Prešernovega spomina in podelitev literarnih nagrad revije Mladika, ki je sklenila, da vsako leto razpiše literarni natečaj in nagrade na Prešernov dan podeli.

Prešernova počastitev je bila sicer intimna, a na izrazito kvalitetni ravni. Krst je doživela Ivana Mraka himnična monotragedija Spoved lučnim bratom (natisnjena v 1. zvezku 13. letnika Meddobja), ki so jo v slogu bralnega gledališča izvajali člani Slovenskega radijskega gledališča (Franko Žerjal, Ivo Sošič, Danilo Pertoto in Ivana Placer v vlogah Prešerna, Matije Čopa, Rudolfa Smoleta in Prešernove sestre Katre). Za uvor v večer je igrallec Karel Brišnik recitiral Prešernov sonet V spomin Matiji Čopu. Pred predstavo je o Prešernu spregovoril dramatik Ivan Mrak, ki je bil na večeru navzoč. (V Glasu bomo to Mrakovo razmišljanje v celoti ponatisnili za prihodnji Prešernov dan.)

Ob razdelitvi literarnih nagrad revije Mladika je predsednik ocenjevalne komisije univ. prof. Martin Jevnikar med drugim poudaril tudi tele pomembne misli:

„Prešernove proslave bi ne mogli lepše zaključiti kakor s podelitvijo literarnih nagrad zmagovalcem natečaja za novele, ki ga je razpisala Mladika... Premalo poudarjamo,

da moramo Prešerna posnemati tudi v njegovem leposlovnem ustvarjanju... Hotel je dati Slovincem poezijo in literaturo, ki bi bila enakovredna drugim tedanjim literaturam. Z njo je želel izpodrinuti nemško, ki so jo tedaj mnogi med slovenskimi meščani oboževali. Zlasti v zamejstvu se zdi potrebno poudarjati to stran Prešernovega dela in pomena...“

Mladika je pred časom razpisala pet nagrad za novele. Natečaja se je udeležilo devet pisateljev. Komisija, ki so jo s prof. Jevnikarjem sestavljali še prof. Jože Peterlin, pisatelj Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavc in pesnica Ljubka Šorli, je soglasno prisodila 1. nagrado (50.000 lir) pisateljici Zori Tavčar Rebulovi za novelo Velika maša; 2. nagrado (30.000 lir) koroškemu pesniku in pisatelju Janku Messnerju za novelo Predestinacija; 3. nagrado (15.000 lir) pesnici in pisateljici Ireni Žerjal za novelo Bajka o ljubezni; Tinetu Sobenovskemu (pseudonim) za novelo Tragedija vprašanja; in Tončki Curk za novelo Dragocenost. (Prve tri novele je Mladika do zdaj že natisnila v zaporednih letošnjih zvezkih.)

NAGRADA VSTAJENJE ZA LETO 1973

Komisija za podelitev stalne tržaške nagrade „Vstajenje“, ki jo sestavljajo Martin Jevnikar, Franc Jeza, Anton Kacin in Zora Tavčar-Rebula je 18. aprila 1974 podelila nagrado za leto 1973 koroškemu pesniku in pisatelju Valentinu Polanšku. Svojo odločitev je komisija utemeljila, da je Valentin Polanšek v obeh pesniških zbirkah „Grape in sonce“ in „Karantanske“, kot tudi v zbirki novel in ertic „Velike sanje malega človeka“ (1973) prizadeto in umetniško prepričljivo izpovedal današnjo stisko koroškega slovenskega človeka. Vredna je tudi pesnikova knjižica korokih otroških pesmi „Činček“. Denar za nagrado je poklonila spet Hranilnica in posojilnica na Opčinah.

„POSLEDNJI POGOVOR“ — NOVA SLOVENSKA DRAMA

Napisal jo je bil za lansko počastitev obletnice vseslovenskega in še posebej tolminskega kmečkega punta pisatelj FRANC JEZA, tudi sodelavec Meddobja. Krst je drama doživela že lani v režiji prof. Jožeta Peterlina. Kritiki v Mladiki (št. 10, 1973) poudarja o delu, ki so ga medtem z velikim uspehom uprizorili že po mnogih odrih po Goriškem in na Primorskem, da so pri izvedbi drame „občudovali njen tekst, ki teče neprisluseno in gladko, obenem pa je tudi po tematski točna slika tistega časa. Mislamo, da se je Jeza, ki je napisal že več dramskih radijskih tekstov in to z veliko učinkovitostjo, posrečilo napisati tudi odrski tekst, ki prerašča običajna priložnostna besedila.“ O režiji pri krstni predstavi pripominja: „Režija Jožeta Peterlina je stvarna, nikjer pretirana. Lirični prizori in dejanje kmetov se stopnjuje in je razgibano le, ko so nasprotja med kmeti samimi, kako bi upor začeli... Zelo lepi so ljubavni prizori, pa prizor, ko ugaša v kmetih upanje na rešitev.“

TRŽAŠKA SLOVENSKA PUBLICISTIKA

Slovensko tržaško in goriško zamejstvo je izredno razgibano tudi po svoji publicistiki in revijalnem tisku. Če odmislimo obra vredna tednika: tržaško-goriški Novi list, pa goriški Katoliški glas, ki vneto spremljata vse več kot zapleteno problematiko slovenskega etničnega in kulturnega obstoja v slovenskem zamejstvu nad Jadrnom, spregovore zadosti jasno in prepričljivo o plodnosti slovenske ustvarjalnosti revije ZALIV, MLADIKA in MOST.

Zaliv, čigar vodilni mentor in motor je tržaški pisatelj Boris Pahor — z njim sourejšajo še Danijela Nadoh, Milan Lipovec, Irena Žerjal, Rada Premrl in Marica Vidmar — redno izhaja. Do lanskega decembra je izšlo že 45 dvojnih zvezkov! Zadnja leta si je publikacija privzela tudi izred-

no prikupno žepno obliko, kar je pač edinskost v slovenskem revialnem tisku. Nazvana „revija za književnost in kulturo“ se Zaliv posveča predvsem slovenski zamejski problematiki, ustvarjalni razsežnosti zunaj matične Slovenije. Predstavlja vredno bogatijo slovenskega duha, ki kljub stalnemu pritisku tujstva ne omahne. V eni prihodnjih števil Glasu bomo o Zalivu še razpravljali.

Mladika je stopila letos v 18. letnik. Je družinska revija, nekakšen (a mnogo modernejši!) pendant predvojni celjski Mladiki. Glavni urednik je prof. Jože Peterlin, soredniki pa so Martin Breclj, Ivo Jevnikar, Barbara Lapornik, Saša Martelanc, Marij Maver, Albert Miklavc, Franc Mljach, Sergij Pahor, Danilo Pertot, Ivo Petkovšek, Ester Sferco, Maks Šah, Drago Štoka, Peter Švagelj, Zora Tavčar in Edvard Zerjal (likovna plat). Revija izhaja mesečno na 20 straneh velikega formata, bogate jo mnoge ilustracije, poročila o slovenskem prosvetnem in kulturnem življenju v zamejstvu. Pri literarni plati revije sodelujejo tudi naši znanci iz Meddobja: Milena Merlak, Vladimir Kos, Vinko Beličič, Lev Detela, Alojz Rebula in drugi. Posebne omembe vredno pa je stalno zaglavje Zamejska in zdomska literatura, v katerem prof. Martin Jevnikar že skozi nekaj let sem razčlenja ustvarjanje zamejskih in zdonskih piscev; razpravljanja so že danes in bodo še bolj v prihodnje svojski literarno historični dokument našega „meddobja“, saj v matični Sloveniji vsaj o zdonskih literatih in kulturnih delavcih kronisti in zgodovinarji po ukazu od zgoraj sploh molče, kvečjemu na rob kaj slabega zapišejo... zamejcem pa tudi ne posvečajo tiste pozornosti, ki bi jo njihova literarna bera po vsej pravici zaslužila. Mladika tudi skoraj redno poroča o dejavnosti Slovenske kulturne akcije, posebej z objavo tehničnih kritik o naših knjižnih publikacijah.

Most je revija, ki izhaja v dvojnih zvezkih kot Zaliv. Zadnji primerek, ki ga imamo pred seboj, je zvezek 37-38 iz leta 1973. Nekaj let sem se revija, ki je bila sprva izključno slovenska in je objavljala predvsem leposlovje in eseje zamejskega in zdonskega slovenskega knjižnega prostora, potrudila, da je – verjetno zvesta svojemu imenu – „most med slovenskim in italijanskim“ kulturnim območjem. V ta namen zdaj vse razprave in eseje objavlja slovensko in italijansko. Stalni sodelavec revije je od početnih dni esejist in pisatelj Lev Detela. V omenjenem lanskem zvezku (37-38) je na prvem mestu objavljen odlični esej prof. Jožeta Velikonje Slovenska identiteta v sodobni Evropi (ta esej je bil prvotno napisan za srečanje ustanove American Association for South Slavic Studies, v New Yorku od 19. do 21. aprila 1973.)

Izredno pomembna je tudi mesečna srednješolska revija Literarne vaje, ki letos slavi svoj srebrni jubilej. Njen mentor je prof. Martin Jevnikar, ki v listu ocenja s kritičnim peresom knjižne publikacije Kulturne akcije. Večinski del revije pa je namenjen literarnim poskusom mladega slovenskega parnasovskega rodu na Tržaškem, Primorskem in Goriškem, predvsem študentov slovenskih šol in licejev. Nekatere v reviji objavljene črtice, novele in pesmi nakazujejo resnične in zares kvalitetne talente. Literarne vaje tiho, pa vztrajno opravljajo veliko in vredno poslanstvo. Noben slovenski kulturni zgodovinar teh časov ne bo mogel mimo vrednega deleža, ki ga revija prinaša k skupni mizi slovenske beletristike.

Izredno lep donos k slovenskemu mladinskemu revialnemu tisku je tudi mladinsko-otroška revija Pastirček, ki mesečno izhaja v Trstu na 24 straneh srednjega formata. Namenjena je mlademu rodu nekako od 8. do 12. leta. Zelo sodobno in mikavno jo ureja msgr. dr. Jože Prešeren. List izhaja že 28. leto, tedaj med najstarejšimi slovenskimi poveljnimi

revijami v Trstu! Stalen sodelavec pri periodiku je tudi pisatelj Franc Jeza.

Med dnevnimi časopisi velja omeniti Primorski dnevnik v Trstu, ki slovi po svoji neobjektivnosti, partijski privrženosti in že naravnost tradicionalnim izpadom proti vsemu, kar ne poje slave in ne trobi fanfar trenutnemu političnemu režimu v Sloveniji in Jugoslaviji.

Med založbami velja omeniti predvsem Goriško Mohorjevo družbo, ki je lani slavila petdeset let plodnega publiciranja: za slovensko goriško, primorsko, tržaško in beneško zamejevje izredno važno in pomembno kulturno delo. Njen vsakoletni knjižni sad sproti najjavljamo v Glasu.

V Trstu sta se za publiciranje kvalitetnih literarnih in esejističnih stvaritev slovenskega zamejstva odločili tudi reviji Mladika in Zaliv. Obe imata knjižni založbi. Pri Mladiki so doslej izšle pesniške zbirke: Bruna Pertot, Moja pomlad; Vinko Beličič, Gmajna; Marijan Breclj, V času odmaknjena sidrišča; Albert Miklavc, Prošnja za jutri; Boris Pangerc, Amfora časa; Vinko Beličič, Bližine in daljave; Alessandro Manzoni, Svete himne; pa razprave: Draga 1968 (predavanja z zborovanja v Dragi); Slovensko usodo krojimo vsi (predavanja v Dragi 1969-1970); Zbornik Draga 1971, Ideje in vrednote (Draga 1972), Egidij Vršaj, Gospodarsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo (v italijanski). Pri reviji Zaliv pa so izšla tale dela: Boris Pahor, Odisej ob jamboru (v dveh izdajah: druga razširjena, s posebnim epilogom: knjiga je bila v Sloveniji prepovedana in zaplenjena!); Srečko Kosovel v Trstu (v priredbi Stanka Kosovela, Milka Bambiča in Borisa Pahorja); Milče Skrap, Uporna mladina; Jože Pogačnik, Slovensko zamejsko in zdonsko slovstvo. Knjige izhajajo v zbirki, ki jo je založba nazvala Kosovelova knjižnica, v spomin na prvaka naše zamejske poezije pesnika Srečka Kosovela. Za prodajo teh in drugih slovenskih knjig – med njimi tudi publikacij SKA – poskrbe v Trstu Tržaška knjigarna in knjigarna Fortunato, v Gorici pa Katoliška knjigarna.

Tudi sicer je kulturno življenje med Slovenci ob slovenskem morju izredno razgibano, za kar poskrbi prvenstveno Stalno slovensko gledališče v Trstu, ki že nekaj let sem kot profesionalna gledališka ustanova s stalnim repertoarjem privablja množice slovenskih gledalcev v Kulturni dom, kjer ima svoj oder. V pomoč so mu redna gostovanja slovenskih gledališč iz matične Slovenije, pa tudi drugih gledaliških skupin iz Jugoslavije. Tudi nekateri slovenski igralci iz domovine večkrat nastopajo kot gostje, pa tudi kot režiserji pri SSGT. Vse tržaške predstave, pa tudi gostovanja ponavljajo zamejci in gostje v Gorici. Ni manj razgibana tudi glasbena kultura, ki jo na zavidni višini vzdržuje v Trstu Glasbena matica s stalnimi komornimi, simfoničnimi in solističnimi koncerti. Izredno kvalitetni so polifoni zbori Jakob Gallus, Mirko Filej in Lojze Bratuž. Velik je slovenski kulturni prinos tržaškemu radiu, kjer so vsak dan na slovenskem oddelku, ki ga vodi dr. Matej Poštovan, slovenske radijske oddaje; med temi je posebno vreden že večkrat omenjani Radijski oder, ki ga od početnih dni uspešno vodi prof. Jože Peterlin in ki je do danes poslal po etru Slovincem v zamejstvu in v matično Slovenijo sto in sto predstav domačih in tujih dramatikov. Igranje je na profesionalni ravni.

Narodnostno in kulturno izredno pomembna so vsakoletna slovenska poletna srečanja na Repentabru pri Trstu, ki zberejo množico slovenskih zavednih Primorcev in Goričanov, tudi Korošcev! Za potrjenje slovenske kulturne tvornosti v zamejstvu in zdomstvu pa so izredne važnosti vsakoletna zborovanja za slovenske izobražence v Dragi pri Trstu.

n j

darovi

Silvo Lipušček, Buenos Aires, 100 pesov
Vojteh Kos, Buenos Aires, 34 pesov
Ivan Ašič, Buenos Aires, 150 pesov

dr. Jože Kveder, Avstrija, 9,20 dolarjev
ga. N. N., Nemčija, 30 nemških mark
g. N. N., Nemčija, 50 nemških mark
dr. Nikola Pribić, ZDA, 5 dolarjev

ROJAKI!—PODPRITE GLAS SKA

ZA NJEGOV JUBILEJ MU POKLONITE

SVOJ JUBILEJNI DAR!

PUBLIKACIJE SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

JUBILEJNI DVELETNIK

RAZDOBJE OD 1. JANUARJA 1974 DO 31. DECEMBRA 1975

V jubilejnim dveletju bo Slovenska kulturna akcija izdala:

24 številčk mesečnika GLAS Slovenske kulturne akcije

vsaka številka 8 strani dosedanje oblike (s pričujočo dvojno številko jih je do zdaj izšlo že 10)

8 zvezkov revije MEDDOBJE

vsak z umetniško prilogo in vsaj 80 strani tiska;
prva dvojna številka je že izšla

6 LEPOSLOVNIH KNJIG

vsaka po okrog 200 strani

NAROČNINA ZA PUBLIKACIJE V DVOLETJU 1974 - 1975:

GLAS, MEDDOBJE in 6 KNJIG -
(prva cena je za v platno vezane; cena
v oklepaju za v karton vezane knjige)
Argentina: 500 (400) pesov
Druge dežele: 50 (40) ameriških dolarjev
ali temu odgovarjajoči znesek drugih
valut

NAROČNINA SAMO:

GLAS 120 pesov - 10 dolarjev
MEDDOBJE 240 pesov - 20 dolarjev
6 KNJIG (platno) 260 pesov - 22 dolarjev
(karton) 190 pesov - 16 dolarjev

VSE NAROČNIKE naših dosedanjih publikacij, ki
še niso poravnali svojih obveznosti do blagajne,
LEPO PROSIMO, da to skoraj store. Za razumetje
smo hvaležni.

VSA NAROČILA IN PLAČILA NA NASLOV:
SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA,

Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argent.

Denarna nakazila **s a m o** na ime blagajnika:
Ladislav Lenček CM - na isti naslov in **s a m o**
s čekom

NAROČNINO za vse našete publikacije lahko
plačate tudi v obrokih.

NAROČITE lahko: ali v pisarni Kulturne akcije v
Buenos Airesu (R. L. Falcón 4158) osebno ali s
pismom; drugje pa pri poverjenikih Slovenske kul-
turne akcije, naj v Argentini, ali pa drugje.

LE z razumevanjem, s priznanjem in z velikodušno pomočjo svobodne slovenske kulturne ustvarjalnosti žejnih slovenskih rojakov v zamejstvu in zdomstvu, ki so od rojstva Slovenske kulturne akcije pozdravili njeno pojavnost in razumeli njeno poslanstvo v slovenskem kulturnem prostoru, smo zmogli delati in vztrajati teh dvajset gmotno več kot težavnih, po ustvarjenih sadovih naše dejavnosti pa več kot bogatih let.

20 - LETNICA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE je vreden in primeren jubilej, da nam vsi naši prijatelji s svojim gmotnim darom omogočite delo še za novih 20 let.

Z vašo gmotno pomočjo, rojaki, živi žlahtna dejavnost slovenskega kulturnika v svobodi. Brez nje je slovenska kulturna plodnost v velikem svetu zapisana smrti.

PODPORNA ČLANARINA ZA LETO 1974 JE 200 PESOV V ARGENTINI; 25 DOLARJEV DRUGOD

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide dvanaestkrat na leto. Ureja ga Nikolaj Jeločnik, Zapiola 723, I D, Buenos Aires, Argentina. Tiska ga Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.
* Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovana), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. * Za podpisane članke odgovarja avtor.

CORREO
ARGENTINO
Suc. 6 y 7 (B)

TARIFA REDUCIDA
CONCESION 6228

R. P. I. 1209421